

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

IV. De concursu Dei cum causis secundis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

pendere potest essentialiter à pluribus agentibus, quorum vno sublato auferatur actio totalis. Ad argumentum ergo distinguatur antecedens: actio pendet essentialiter ab agente, vno vel pluribus, concedo; pendet essentialiter ab vno agente, nego. Quod additur, non posse actionem eandem respicere plura principia specie diuersa, falsum est, cum possit vna cognitio terminari ad obiecta diuersa.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò contra conclusionem posteriorem. Hæc ratio præcisè sumpta, per quam forma fit, est in subiecto: ergo per illam actionem forma fit in subiecto.

Resp. ex dictis de vnione, distinguendo consequentiam: ergo per illam actionem forma fit in subiecto formaliter, nego; concomitanter, concedo: nam quamuis actio illa præcisè sumpta fit fieri formæ, non est tamen formaliter fieri eius in subiecto.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Esse formæ accidentalis est inesse subiecto: ergo eius fieri est fieri in subiecto. Deinde omnis forma, quæ pendet à subiecto, non fit etiam quoad entitatem suam sine concursu subiecti: sed subiectum concurrat tantum ad formam prout inexistens: ergo forma non fit nisi per actionem, qua fit in subiecto.

Resp. distinguendo primum antecedens; esse formæ accidentalis est inesse per concomitantiam, concedo; per essentialem identitatem, nego: dum enim accipit esse concomitanter, accipit inesse subiecto. Similiter omnis forma, quæ pendet à subiecto, non fit sine concursu subiecti concomitante, concedo; sine concursu subiecti formaliter concurrentis per eandem actionem, qua forma fit, nego.

Instapria.

Instabis. Actio illa, qua fit entitas formæ formaliter, esteductio; non enim est creatio: ergo formaliter est fieri formæ in subiecto.

Respondeo distinguendo antecedens: actio illa præcisè sumpta esteductio, sieductio sumatur adæquatè prout significat productionem formæ, & productionem vnionis, nego; si sumatur inadæquatè, concedo:eductio enim includit duas actiones, alteram quæ fit forma, alteram quæ fit vnio. Itaque actio illa præcisè sumpta non est quidem creatio, quia essentialiter exigit concomitantiam actionis quæ producat vno cum subiecto; sed esteductio sumpta inadæquatè.

QVÆSTIO IV.

De concursu Dei cum causis secundis.

Quam sit mirabilis concursus Dei.

Dixi hæcenus de causis secundis efficientibus, sequitur nunc vt agam de necessaria illis assistentia causæ primæ, prouidentia nimirum diuinæ opus mirabile cooperatio eius est cum omnibus causis creatis, quas operando sic sequitur vt præcedat, sic præcedit vt totus cum illis, & post illas sit. Earum videlicet actus etiam malos adiuvat, & malitiam eorum damnat; nec peccata facit dum peccantibus assistit, malitiam separans à seipsa, & in ipso peccati regno trophæum erigit sanctitatis suæ, vt vnde homo peccans seipsum inquinat, splendorem hinc nouum Dei puritas acquirat, peccatis ipsis cooperans absque vlllo peccato. De hac igitur tam perenni, tam secreta, & tam mirabili Dei operatione triplex est controuersia: primò, an sit, siue il-

lius existentia, & necessitas: secundò, quid sit diuinus ille concursus cum causis secundis: tertio, quomodo coniungantur causa prima & causa secunda ad operandum, vtrum scilicet causa prima secundam determinet, an verò ab ea determinetur.

SECTIO I.

Existentia concursus diuini cum causis secundis.

Non quæritur primò hic, vtrum Deus concurrat mediâtè ad omnes actiones creatas, conseruando scilicet earum causas; de hac enim necessitate concursus conseruatiui dicitur in sequente tractatu: nunc satis sit dixisse cum Trismegisto cap. 1. Pimandri, *Si à quodam opere inflexum suum ille subtraxerit, deficiente vita in moriem currunt vnuerfa.*

Nec quæritur secundò, vtrum Deus mediâtè concurrat cum causis, eo quod ab initio causas illas produxerit, à quibus istæ posteriores productæ sunt; nam hoc est etiam compertissimum, & sapienter ibidem asserit Trismegistus, *Quod in Deo, & à Deo omnia.*

Neque tertio quæritur, vtrum ad actus supernaturales immediâtè concurrat Deus adiuvando potentiam de se impotentem ad tales actus; hoc enim contra Pelagianam vefaniam rectè cum vnuerfo Fidelium cœtu pronunciat Augustinus lib. de gratia & libero arbit. *Ipsè vī vclimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.*

Quæritur ergo tantum, vtrum causæ omnes creatæ ita subordinentur causæ increatæ, vt nullus effectus possit ab ipsis produci, quem producere immediâtè per seipsam non debeat prima causa, tanquam vniversalis energia, & virtus omnium, quæ mouent & mouentur; quod vt demonstrarem clarissimè. Primùm quæro, vtrum de facto concurrat Deus cum causis illis, quæ sunt: secundò vtrum sit possibilis aliqua creatæ causa, cuius operatio Deum non exigit cooperantem: tertio, vtrum Deus concurrat ad actus malos: quarto, vtrum concurrat ad actus liberos: quintò, vtrum concurrat cum causis etiam distinctis ab efficiente.

§. I.

Vtrum Deus de facto concurrat cum omnibus causis secundis.

Dico primò, Deum ita immediâtè concurrere cum omnibus causis creatis, vt nulla creatura earum, quæ sunt, possit quidquam sola operari. Ita omnes Philosophi, & Theologi, tum Christiani, tum Ethnici; quibus temerariè omnino repugnant Durandus & Aureolus, absolutè negantes necessitatem concursus diuini; & nuperus scriptor, negans eius necessitatem ad actum liberum. Certè S. Thomas lib. contra Gentes, cap. 89. damnat Origenem, quod negauerit hunc concursum, & dicit id euidenter esse contra Scripturas.

Prima ergo probatio petitur ex multiplici Scripturarum autoritate. Actorum 17. *In ipso viuimus, mouemur, & sumus*; & ibidem, *Dans omnibus vitam, inspirationem, & omnia.* Isaia 6. *Omnia opera nostra operatus es nobis Domine.* Iob 10. *Manus tuæ, Domine, fecerunt me, & plasmauerunt me totum.* Psalmo 141. *Qui operit calum nubibus, & parat terræ pluiam.* Ioan. 5. *Pater meus vsque modò operatur, & ego operor.* Ad Corinth. 12. *Operatur omnia*

Quaest. IV. Sect. I. de Concursu diuino. 155

omnia in omnibus. Quas omnes Spiritus sancti voces eo modo necesse est intelligere, quo eas explicant communiter Sancti Patres. De diuino autem concursu eas interpretantur Augustinus lib. 5. de Genesi ad litteram, c. 20. & lib. 4. cap. 12. epist. 140. ad Consenium, quaest. 2. Cyrill. lib. 1. in Ioan. cap. 5. & lib. 2. cap. 133. Chrysost. homilia 37. in Ioannem, & 38. in Acta, & alij communiter.

Sancti Patres.

Secundò idem euincit authoritas Sanctorum Patrum, quorum nullus Durandò fauet: dicam enim de Origene §. 3. Diuinum autem concursum numerant inter opera prouidentiae, sicut creationem, & conseruationem, praeter citatos Patres, Augustinum, Cyrillum, & Chrysostomum S. Anselmus lib. de concordia, cap. 7. & 24. lib. de casu diaboli, cap. 20. Gregor. lib. 16. Moral. cap. 18. Irenaeus lib. 1. cap. 23. Epiphanius haeresi 26. Tertullianus lib. de praescriptionibus, cap. 46. Deinde contrariam sententiam partem esse asserunt erroris Pelagiani, v. g. Hieronymus epistola contra Ctesiphontem, & lib. 1. contra Pelagianos. Qui hac dicit (inquit) quā non excedit blasphemiam, quā non superat venena haereticorum. Augustinus epist. 106. & lib. de gratia Christi, cap. 4. Paulus Orosius in apologia pro libertate.

Theologi.

Tertiò, praeter hunc Scripturam, Patrumque consensum Theologi omnes & Philosophi, praefertim Christiani, sententiam Durandò damnant, primò enim pronunciant illam haereticam esse, Albertus in secundum distinct. 35. art. 7. Gregorius in secundum distinct. 34. quaest. unica, art. 3. Gabriel, Petrus de Alliaco, Capreolus, Toftatus, Olkott, Valentia. Secundò erroneam vocant S. Thomas in secundum distinct. 37. quaest. 2. art. 2. Egidius Romanus, Argentinus, Brauardinus, Carthusianus, Franciscus à Christo, Bellarminus, Salas, Azor, Valsequez prima parte disp. 99. cap. 2. Suarez disp. 22. metaphysica, sect. 1. num. 7. & lib. 1. de concursu Dei, cap. 4. Ruiz de voluntate Dei disp. 39. num. 11. Denique impiam, falsam, periculosam dicunt Lessius lib. 1. de attributis, cap. 3. num. 8. Pererius, Toletus, Pesantius, Pennotus, Trigofius, Bonauentura. Contra quam communem Doctorem omnium vocem quisquis audeat dicere, certè ille omnium voce damnandus est.

Ethnici Philosophi.

Quartò idem etiam sentire Ethnici Philosophi, vt testatur Cyrill. lib. 2. contra Iulianum; sic enim v. g. Orpheus cecinit, apud Eusebium lib. 13. preparationis, cap. 7. cum dixit, Viruses diuinas esse in rebus diffusas. Denique ipsum in rebus penetrarum, esse illud quod eas format, Trismegistus in Asclepio & Pinandro, Plato in Timaeo, & lib. 4. de legibus. Aristoteles sanè clarissime loquutus est secundo Metaph. textu 4. & lib. 12. cap. 7. lib. de causis propos. 1. & 2. de caelis, textu 100.

Prima ratio.

Altera probatio petitur ex ratione naturali, multas enim afferunt Gregorius in secundum distinct. 34. quaest. unica, art. 3. Bassolis eadem distinct. quaest. unica, art. 2. Suarez disp. 22. sect. 1. Prima sit, quia Deo supremo Domino tribuendum necessariò est supremum & perfectissimum dominium, quod concipi animo potest in res omnes creatas; rebus autem creatis summa subiectio, & dependentia: atqui maius & perfectius Dei dominium erit in creaturas, & maior creaturarum à Deo dependentia, si nihil illis operari possint sine Deo cooperante: ergo nihil est creatum, quod sine Deo concurrente possit operari. Probatur minor, quia pendere in conseruari, & in operari, maius est quàm pendere solum in conseruari: ergo Dei dominium erit perfectius, & creaturae subiectio ma-

A ior, si pendeat à Deo in operari. Similiter pendere à Deo tum mediare, tum immediate, maius est quàm pendere solum mediare: sed si Deus non concurrat ad actus quolibet creatos, & ad actionem, illi effectus, & actio non pendeant à Deo nisi mediare: ergo non summe pendeant.

Confirmatur, quia non alio magis argumento probatur necessitas diuinæ conseruationis, nisi quia summum Dei dominium exigit vt creaturae omnes summe à Deo pendeant: ergo eodem argumento probatur necessitas diuinæ cooperationis, alioqui actio & effectus quamplurimi nunquam penderent à Deo si tollatur concursus Dei: v. g. lumen, species intentionales, actus vitales, quia illa pendent semper actu à suis causis creatis.

B Neque dicas cum quibusdam recentioribus, æquale futurum esse Dei dominium, si creaturae non pendeant quidem à Deo cooperante, sed pendeant à Dei permissione tanquam à conditione sine qua non possunt operari.

Hoc enim absurdum esse postea demonstrabitur, nunc breuiter insto, quia dici eodem modo posset, quod summum Dei dominium non exigit vt creatura in conseruari pendeat à Deo vt causa; sed satis esse si pendeat à Dei permissione, tanquam à conditione: istud secundum absurdum est: ergo & primum. Deinde dependere à Deo tanquam à causa, maius est quàm pendere ab eo vt conditione; conditio enim non influit, nec ab ea pendere dicitur effectus: sed creatura pendet à Deo summo modo: ergo pendet ab eo vt causa.

C Secunda ratio est, quia non minus certum est, quod Deus cooperatur cum causis secundis, quàm ratio, quod illae conseruentur immediate à Deo: sed est omnino certum, quod Deus conseruet causas secundas: ergo est etiam omnino certum, quod Deus cum causis secundis cooperetur. Minor probabitur suo loco tanquam catholicum dogma, pronunciatum ab Apostolo Hebraeorum primo: Portans omnia verbo virtutis suae. Minor probatur. Ens creatum non est minus ens per participationem in suo fieri, quàm in suo conseruari; sicut enim se habet res ad esse, sic se habet ad fieri: sed ens creatum ideo pendet à Deo in suo conseruari, quia est ens per participationem: ergo debet etiam necessariò pendere à Deo in suo fieri, quia est æquè tunc ens per participationem. Maior probatur, quia res postquam existit, non est magis ens per participationem, quàm quando fiebat: ergo non est magis ens per participationem in suo esse, quàm in suo fieri: ergo æquè pendet in fieri ac in esse.

D Respondet Durandus, effectum in suo fieri pendere à sola causa secunda; in conseruari autem pendere solum à causa prima, quia debet pendere ab aliqua causa; non potest autem pendere in conseruari à causa secunda: necesse igitur est, vt conseruetur à causa prima.

Durandi casus.

E Sed contra; si enim ignis productus in suo fieri non est dependens à Deo, nulla ratione potest euinci esse necesse, vt definente actione causae secundae, debeat ignis conseruari ab aliqua causa; cur enim vbi semel productus est, non potest perseuerare in illo esse, quod primum accepit? tota siquidem ratio, cur ens creatum egeat conseruatione, est quia debet semper pendere à Deo: ergo etiam in primo suo fieri pendere debet à Deo. Deinde sequitur, vt nuper notabam, multa entia non pendere à Deo, atque ita non esse villo modo entia per participationem à Deo: lumen v. g. quod conseruatur semper à sua causa secunda, & actio; non est enim maior ratio cur effectus esse debeat ens per participatio

participationem à Deo, quam actio: sed nulla prorsus actio esset ens per participationem à Deo, si Deus non concurrat cum causis efficientibus.

Tertia ratio.

Tertia ratio est, quia potest Deus impedire actiones causarum secundarum, non destruendo causas illas secundas; nam v.g. ignem impediuit fornacis Babylonicæ, ne tres pueros exureret, aut etiam leuiter contristaret; quamvis eodem tempore plures alios consumeret positos extra fornacem: sed si Deus non concurreret cum causis secundis, non posset impedire actiones causarum secundarum contrario carentes, v. g. illuminationem solis, emissionem specierum, actus intellectus, aut voluntatis angelicæ, nisi destruendo ipsas causas. Probatur, quia Deus non posset impedire actiones illas, nisi vel producendo contrarium, quod suppono nullum esse; vel subtrahendo concursum, qui tamen negatur requiri, vel destruendo causam, quod sanè absurdum est; nunquid enim impedire Deus poterit ignem ne vrat, solem ne luceat, angelum ne cognoscat.

Neque satisfacit Hurtadus dicens, actionem hanc causæ secundæ impediri posse à Deo, si imperet causæ secundæ ne operetur; sic enim imperium illam ligabit: non satisfacit inquam quia imperium Dei omnino immanens, & extrinsecum, nihil omnino in rebus potest mutare nisi per actionem; quomodo enim imperare potest manui ut sit calida, nisi producendo calorem? Hic autem si Deus impediat actionem solis, nulla est actio: ergo solum imperium Dei non potest illam impedire.

Neque respondet probabilis Arriaga, quod hæc actio impediri poterit à Deo, quia illa pendet permissiue à Deo; hoc enim supra reiectum est.

Quarta ratio.

Quarta denique ratio est, quia causa secunda est de se indifferens ad indiuiduum effectus & actionis, neque potest se ad illud determinare, sed determinari ad illud à Deo debet: Deus non determinat nisi concurrente: ergo necessarius omnino est concursus causæ primæ ad omnes operationes causæ secundæ.

Prima obiectio.

Obiicitur primò. Causæ secundæ principales sunt sufficientes ad totius effectus productionem; si enim causæ sunt vniuocæ, sunt æque perfectæ; si æquiuocæ, sunt perfectiores: ergo non egent auxilio superioris causæ ad productionem effectus. Deinde quoties causæ duæ simul agunt, vtraque imperfecta est, & partialis, quod Deo convenire non potest. Denique causa prima vel agit per causam secundam, & sic non agit immediate; vel non agit per causam secundam, & ita concursus non facit, ut creatura subordinetur Deo in operando, sed tantum ut sit concausa cum Deo. Imò si verum est quod Deus concurrat ad actus omnes creatos, dicetur Deus latrare cum cane, mugire cum boue, currere, videri, &c.

Resp. negando primam maiorem; nam quamuis causæ principales sæpe sint perfectiores effectui producto, non sunt tamen sufficientes ut producant solæ: unde propositio hæc, *Causa perfectior sufficiens est ad productionem effectus*, distinguenda debet; est sufficiens ut producat cum causa prima, concedo; est sufficiens ut sola producat, nego. Imò absolute negari potest, quia Angelus est perfectior homine, quem non potest tamen producere. Ad secundum dico, Deum & creaturas non posse dici causas parciales partialitate effectus, quia vtraque totum producit effectum, sed posse dici causas parciales partialitate causæ, quia neutra totum adhibet influxum sufficientem ut producat effectus; Deus enim si solus produceret effectum, ma-

aiorem adhiberet influxum, quam cum agit cum creatura. Neque sequitur, Deum esse causam imperfectam si causa sit partialis, indigens alterius ope; hoc enim rectè distinguit S. Thomas *lib. 3. contra Gemes, cap. 70.* Causa, quæ alterius ope indiget ex insufficientia virtutis, imperfecta est, concedo; quæ indiget alterius ope ex immensitate bonitatis, imperfecta est, nego. Ex Dei autem bonitate prouenit, quod agat cum causa secunda id quod posset facere solus. Potest tamen secundò dici, Deum & causam secundam esse causas totales, quia sunt diuersi ordinis. Ad tertium nego causam primam agere per causam secundam, quia causa secunda non est instrumentum, sed causa principalis in suo genere. Deus ergo, & causa secunda simul agunt, ita tamen ut causa secunda subordinetur Deo, quatenus sine Deo non potest agere. Neque sequitur, Deum latrare, currere, videre, quamuis concurrat ad illos actus; quia hæ denominationes non conueniunt causis, quæ agunt transeunter, sed illi solum quæ agunt immanenter, & vitaliter.

Obiicitur secundò. Si ex eo, quod causa secunda pendeat in conservari à Deo, sequitur quod pendeat etiam in operari, sequitur ergo quod lumen productum à sole pendeat ab eo in operari, sicut pendet in conservari.

Resp. negando paritatem, nam effectus creati essentialiter pendet in conservari à Deo, lumen autem non essentialiter pendet à sole in conservari; idè non sequitur quod pendeat in operari.

Obiicitur tertio. Si Deus cum creaturis peccantibus concurrat, sequitur, illum non minus causam esse peccati, quam creaturas: quid enim aliud est esse causam peccati, nisi causare actum malum. Et si Deus concurrat cum causis liberis, certè omnem illarum excindat indifferentiam; quia vel eas determinat, & sic libertatem violat; vel non determinat, & sic nihil videt quare agat nunc potius, quam ante, vel post.

Hæ duæ sunt huius loci difficultates primariæ, de quibus priusquam agam, videndum est,

§. II.

Verum sit possibilis creatura, quæ operetur sine Dei concursu.

Deo secundò, nullam creaturam fieri posse à Deo, quæ operetur sine immediato concursu Dei. Ita Suarez *disp. 22. sect. 1. num. 16.* & alij nuper citati Doctores; sed dubij tamen sunt Hurtadus & Arriaga, quibus nulla repugnantia satis persuadet hoc esse impossibile.

Ratio tamen est, quia eadem omnino argumenta, quæ probant necessitatem concursus diuini pro causis nunc existentibus, probant etiam pro creaturis possibilibus; nulla enim creatura est possibilis, quæ Dei dominio perfectissimo non subiaceat, quæ non essentialiter pendeat à Deo in conservari, cuius actionem Deus nequeat impedire: sed creatura, quæ sine Deo ageret, non subiaceret perfectissimo Dei dominio, non penderet essentialiter à Deo in conservari, cuius actionem impedire Deus non posset, nisi eam destruendo: ergo nulla creatura possibilis est, quæ agat sine concursu Dei. Denique nulla creatura est possibilis, quæ non sit ens per participationem; non esset autem ens per participationem ea, quæ operaretur sine concursu Dei, neque illius actio esset ens per participationem: ergo huiusmodi creatura tam implicat, quam creatura, quæ sit ens à se.

Obiicitur

Quæst. IV. Sect. I. de Concurſu diuino. 157

prima ob-
iectio.

Obiicitur primò. Poſteſt Deus aliquam creaturam ſuo loco ſubſtituere ad eò perfectam, vt iuuat operationes alterius, & ſuppleat vices cauſæ primæ; quod probatur primò, quia poſteſt Deus eleuare muſcam ad creandum Angelum, quem ſolus Deus creare poſteſt: ergo poſteſt ſubſtituere creaturam, quæ ſuppleat vices cauſæ primæ. Deinde concurſus Dei per modum obiecti in ordine ad viſionem beatam non minùs eſt Dei proprius, quàm concurſus cauſæ primæ: ſed poſteſt produci à Deo ſpecies impreſſa, quæ ſuppleat Dei vices in ordine ad viſionem beatam: ergo poſteſt aliqua creatura ſupplere Dei vices, & loco eius concurrere cum cauſa ſecunda, ſaltem aliqua.

Reſp. negando, poſſe creaturam vllam ſubſtitui, quæ Dei vice concurrat cum cauſa ſecunda. Ad primam probationem negatur paritas, quia eleuatio creaturæ ad agendum ſupra ſuas vices non deſtruit rationem creaturæ, nec dependentiam eius à Deo: agere autem ſine concurſu Dei deſtruit rationem creaturæ, & dependentiam eius à Deo. Ad alteram probationem negatur eodem modo paritas; ideo enim concurſus Dei per modum obiecti ſuppleri poſteſt, quia ſic non deſtruitur ratio creaturæ, ſi aliqua ſpecies creata ſuppleat vices eſſentiæ concurrentis ad viſionem per modum obiecti, ſicut ſolet ſupplere vices obiecti creati; ſi autem aliqua creatura ſuppleat vices cauſæ primæ, ſequitur contradictio quam oſtendi; erit enim, & non erit creatura.

Obiicitur ſecundò. Si ad eò eſſentiale creaturæ indigere concurſu Dei, debet ingredi conceptum, & definitionem creaturæ; quod falſum eſt.

Reſp. indigentiam illam eſſentialem eſſe creaturæ, & de conceptu ac definitione illius; non quòd explicite in eius definitione poni debeat, ſicut neque ponitur explicite ratio ſubſtantiæ vel accidentis, entis finiti, &c. ſed quia implicite illa ratio imbibitur in conceptu eſſentiali cuiuſlibet creaturæ, ſicut ratio entis creati & dependentis imbibitur in rationibus inferioribus ipſius entis.

§. III.

Utrum Deus concurrat ad actus malos.

Deus non
eſt cauſa
peccati.

Certum eſt primò, Deum nec poſſe peccare, cum ſit Sanctus in omnibus operibus ſuis; neque vllò modo poſſe velle peccatum, quia mundi ſunt oculi eius, ne videant malum, & reſpicere non poſteſt ad iniquitatem; neque poſſe cauſam eſſe, vel authorem peccati, quia illud prohibet & punit acerbiffimè: Odiſti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Quæ tamen omnia quis credat negare potuiſſe homines tam impudenter blaſphemantes aduerſus Deum (vt loquitur Irenæus) vt eum dicere auſi ſint authorem, & cauſam omnium peccatorum? Quod certò tamen aſſeruerunt Lutherus, Caluinus, poſt Simonem Magum, Iulianum Apoſtaram, Theodorum Mopſuſteſtem, & alia hominum monſtra, quorum inſaniam & blaſphemiam ſatis conuincit & damnat nomen ipſum Dei. Damna aures pater alme meas (inquit Prudentius in Hamartigenia) & claudite meatus obbruſcentis capitis, nec per uia tales concipiat fluxura ſonos. Tum ſubdit: Quis ſeruat hac iniecta Deo conuicia?

Permittere
peccatum.

Certum eſt ſecundò, eſſe in Deo actum poſitiuum, quo vult permittere peccata, ideſt illa non impedire, propter fines optimos, quamuis nullo modo velit illa eſſe, vel fieri; quia vt tradit egre-

R. P. de Rhedens cunſ. Philoſoph.

giè Auguſtinus, neque nolens ſinit, ſed volens; neque ſuadet bonus male fieri, niſi omnipotens etiam de malo poſſet facere bonum bene.

Ex his autem difficultas naſcitur; quomodo Deus concurrere poſſit ad actus malos cum creatura; neque tamen vel vllò modo peccare, vel cauſa eſſe peccati; quod facit cum creatura.

Dico tertio, Deum concurrere cum omnibus cauſis ſecundis liberis ad omnes actus malos ſum-
bipartita.
ptos materialiter; non tamen ſumptos formaliter, quatenus mali ſunt; ideſt, Deum producere quiddam entitatem materialem peccati, ſed non cauſare tamen malitiam eius formalem; atque ita nullo modo dici poſſe cauſam peccati. Materiale peccati appellatur phyſica entitas peccati, quæ omnino eſſet eadem ſi abſque libertate fieret ſine conſideratione rationis.

Prima pars eoſdem ferè habet Authores, quos adduxi pro neceſſitate concurſus diuini ad actus creaturarum, ad eò vt S. Thomas contrariam ſententiam pronunciet eſſe errori proximam, quam tamen præter Aureolum & Durandum tenuerunt non pauci apud Magiſtrum in 2. diſt. 37. & Bonauenturam ibidem art. 1. quaſt. 1. neque omnino damnam eſſe iudicat Hartadus §. 35. citans pro ea Origenem, & Hugonem Viſtorinum. Poterat autem addere Theodorum Abucaram opusculo 35. & 37. Sed ea tamen reiicienda omnino eſt tanquam contraria omnium Patrum ſenſui, & omnibus iis rationibus conuincitur, quibus probatus eſt concurſus Dei generationem. Summum enim Dei dominium, & ſumma dependentia creaturæ à Deo exigat, vt materiale ipſum peccati à Deo ſit: exigat etiam natura entis participari à Deo primo radicali ente, quod eſt fundamentum omnis realitatis. Denique non poſſet alioqui Deus actus malos impedire creaturarum, niſi eas deſtruendo.

Secunda pars de formali malitia peccati ab iis ſolum negatur, quibus demon pro Deo eſt, vt rectè argumentatur Baſilius homilia, Quod Deus non ſit author mali: quia Deum concurrere ad formalem malitiam peccati, eſt Deum eſſe formalem cauſam peccati, & malitiam vt ſic à Deo eſſe; atque ita non minùs Deum peccare, quàm creaturam; id eò enim tantum peccat creatura, quia facit tum materiale, tum formale peccati: igitur certiffimum eſt, quod formale peccati à Deo non eſt.

Ratio autem, cur Deus totum faciens actum malum, non cauſet tamen eius malitiam, ita vt actus ille propt eſt à Deo non habeat formalitatem mali, quam habet propt eſt à creatura, duplex reddi poſteſt.

Prima petitur ex natura formalitatum expoſita quaſtione ſuperiori, initio vltimæ ſectionis; malitia enim formalis non eſt aliqua entitas, ſed formalitas, ideſt ipſemet actus propt diſformis rectæ rationi; formalitates autem non ſunt aliquid producibile in actu, vt ſupra dixi, ſed tantum reſultant ex poſitione fundamenti proximi, & termini; atque ita non quicunque cauſat entitatem actus, cauſat omnes eius formalitates: v. g. ſi vnus effectus pendeat à duabus cauſis, certè ille propt pendet ab vna cauſa non pendet ab altera; atque ita quamuis tota fiat entitas actus ab vna, non ſit tamen ab illa formalitas, qua pendet ab altera: ergo non quicunque cauſat entitatem aliquam, cauſat omnes eius formalitates, ſed illa ſola eſt cauſa formalitatis alicuius, à qua entitas fundamenti habet, quod connotet talem terminum, ſiue id à quo fundamentum habet, quod ex eo reſulter talis formalitas.

Cauſat ma-
teriale pec-
cati.

Non cauſat
formale.

Prima
ratio.

alis, ut explicatum est eo loco. Ex quo sic conficitur argumentum.

Quando plures causæ producunt actum malum, illa sola causa est malitiæ formalis, à qua entitas actus mali habet quod difformis sit rectæ rationi: sed quando Deus concurret ad actum malum cum creaturis, actus propterea est à Deo, non habet quod sit contra rationem: ergo quando Deus causat actum malum simul cum creatura, Deus non est causa malitiæ formalis, sed creatura tantum. Probatur minor. Idem actus malus, propterea est à creatura, est contra rationem, quia recta ratio dicitur, quod creatura non debet elicere actum illum: sed recta ratio non dicitur quod Deus non debeat elicere actum illum, imò verè dicitur, quod illum debeat elicere tanquam causa prima, accommodando se causis secundis liberis secundum earum exigentiam: ergo actus malus propterea est à Deo, non est contra rationem.

Tota ergo prima ratio, cur Deus faciens totam entitatem peccati materialem, quam facit creatura, non attingat tamen formalem malitiam, est quia ille actus propterea est à Deo, non est contra rectam rationem; ideo autem non est contra rectam rationem, quia recta ratio, quæ dicitur creaturæ ne hoc faciat, dicitur Deo ut faciat concurrente cum causa secunda libera, etiam malè operante.

Et hoc confirmatur evidenter, quia quando Deus eundem actum prohibitum elicit cum creatura, quæ ignorat illum esse prohibitum, eodem modo agit, ac quando creatura non ignorat prohibitionem; & tamen actus Dei tunc non est malus: ergo quando creatura cognoscit prohibitionem, & peccat, actus etiam ille non est malus, propterea est à Deo.

Secunda ratio.

Altera ratio etiam optima est Molina *prima parte, quæst. 14. art. 13. disp. 6. & in concordia disp. 26. Ruiz de voluntate Dei, disp. 45.* & aliorum quamplurium; idem Deus non causat formalem malitiam peccati, quia præbet concursum indifferentem in actu primo, idest quia concurret ad actum malum ex determinatione causæ secundæ, non autem ex sua determinatione; causa enim secunda determinat primam ad speciem & exercitium actus, ut postea demonstrabitur. Quod si causa prima determinaret secundam ad illa duo, certè nulla ratio esset cur negaretur Deus esse causa peccati, ut probabitur *sect. 3.* Ex quo conficitur argumentum.

Illam causam non facit formale peccati, neque causat peccatum ut sic, quæ non determinat ad actum malum, sed ab alia determinatur: sed Deus ad actum malum determinatur à causa secunda: ergo Deus non causat formalem malitiam peccati. Probatur maior. Ille non causat formalem malitiam peccati, qui non facit contra rationem: sed qui causat actum ex determinatione alterius, non facit contra rectam rationem, quia recta ratio prohibet hunc actum fieri ex determinatione alterius per modum causæ primæ: ergo ille qui facit actum malum ex determinatione alterius, non causat formale peccati.

Quæ ratio posterior parum, ut vides, differt à prima; sic enim in pauca possunt ambæ contrahi. Deus non facit formale peccati, quia actus malus ex modo quo fit à Deo, non est contra rationem; idem autem non est contra rationem primò, quia recta ratio dicitur Deo ut concurret ad actum illum tanquam causa prima: secundò quia Deus ad illum actum determinatur à causa secunda, cum tamen ex se paratus esset ad dandum concursum ad actum bonum. Et hoc vnum volunt aliæ plures solutiones

à Doctoribus excogitata; v. g. quod peccatum sit à Deo ut causa efficiente, non ut à causa deficiente; significatur enim tantum, quod actus propterea est à Deo, non est contra rationem, quæ dicitur Deo ut illum faciat.

Obiicitur primò. Illa causa est peccati formaliter sumpti, qui causa est actus positivi formaliter inordinati: sed Deus causa est actus positivi formaliter inordinati: ergo Deus est causa peccati.

Respondeo iuxta doctrinam allatam, distinguendo maiorem. Ille causa est peccati formaliter sumpti, qui causa est actus formaliter inordinati, si actum illum causet tantum secundum materialem entitatem, nego; si causet illum secundum inordinationem formalem, concedo: idest, si actus ille, propterea est inordinatus, sit à tali causa, certè illa est causa ipsius formalis peccati. Deus autem (ut probavi) ita causat actum formaliter inordinatum, ut causet solam eius entitatem materialem, formalem autem inordinationem nullo modo attingat, eo quod actus malus, propterea est à Deo, sit maxime ordinatus, ut satis probatum est.

Instabis primò. Quoties aliqua denominatio, vel aliquod totum consistit in tribus partibus, quicunque tres illas partes producit, causat etiam totum quod produci aliter non potest, nisi causando eius omnes partes: sed odium Dei formaliter sumptum, est aliquod totum, cuius partes sunt iudicium rectæ rationis, libertas & actus physicus; quid enim aliud est formalis hæc malitia: sed hæc omnia Deus causat: ergo Deus causat formalem malitiam.

Resp. distinguendo maiorem; quicunque causat partes omnes ex quibus constat aliquod totum, causat etiam ipsum totum, sumptum materialiter, & secundum entitatem, concedo; causat ipsum totum secundum omnes formalitates, nego; satis enim ostensum est, formalitates non causari ab omni ea causa, quæ causat totam entitatem rei.

Instabis secundò. Illa formalitas malitiæ ut sic, Secunda est aliquod totum, cuius Deus omnes partes producit; est enim entitas actus, iudicium, & libertas; quæ omnia Deus producit: ergo Deus producit illam malitiam formalem.

Resp. negando consequentiam, quia ut causetur totum aliquod secundum entitatem materialem, satis est quod causetur omnes illius partes; sed non est satis causare omnes partes ut causetur totum sumptum formaliter, ut in pluribus exemplis probatum est. Deus v. g. causat totum actum vitalem, neque tamen causat formalitatem vitalitatis.

Instabis tertio. Similitudo est aliqua formalitas, & tamen quicunque producit entitatem albedinis in duplici pariete, producit similitudinem inter illos parietes: ergo qui producit entitates ex quibus coalescit formalitas, producit etiam formalitatem.

Resp. alias esse formalitates, quæ oriuntur ex ipsa entitate intrinseca, & physica fundamenti, & termini, quæ rectè appellantur à Scoto, *relationes intrinsecas aduenientes*; alias esse formalitates, quæ non oriuntur ex ipsa entitate intrinseca & physica fundamenti ac termini, sed ex modo, quo sunt à suis causis fundamentum, & terminus. Vocari autem commodè possent relationes extrinsecas aduenientes; sunt enim ferè tantum denominationes extrinsecæ fundamentis & terminis, ut vitalitas, libertas, malitia, bonitas: quicunque producit entitatem fundamenti & termini, producit etiam necessariò relationes intrinsecas aduenientes, sed non formalitates aduenientes extrinsecas.

Prima instantia.

Secunda instantia.

Tertia instantia.

insecus. Formalis malitia peccati non est formalitas & relatio intrinseca ipsi actui, cum possit actus planè immutatus de bono fieri malus, & de malo fieri bonus; sed est formalitas solum extrinseca, quæ non oritur ab ipsa physica entitate actus, sed tantum à modo, quo actus fit cum libertate ac consideratione rationis, cui non se conformat operans ex propria determinatione; idè non quilibet quis causat actum malum, causat formalem eius malitiam.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Si Deus propterea non causat formalem malitiam actus mali, quia illa est formalitas resultans in actu ex modo quo ille fit cum libertate ac consideratione rationis, sequitur quod Deus etiam non causat formalem bonitatem actus boni: Deus v. g. non magis causabit conuersionem Sancti Petri, quam prodicionem Iudæ; nam de vtraque rationes eadem probant. Prima ratio, cur Deus non causet formalem malitiam, est quia actus prout est à Deo, non habet quod sit contra rationem: secunda, quia Deus non determinat ad actum malum; sed neque actus bonus creaturæ, prout est à Deo, habet quod sit bonus, & moralis; neque Deus creaturam ad actum illum determinat: ergo Deus non magis causat formalem bonitatem, quam formalem malitiam. Absurdum autem est dicere, quod Deus non causet formalem bonitatem actus supernaturalis; nam omne quod est supernaturale, produci debet à Deo; formalis autem bonitas actus supernaturalis, est supernaturalis: ergo illa est à Deo.

Resp. nullo modo verum esse, quod Deus non est magis causa conuersionis Sancti Petri, quam prodicionis Iudæ; primò enim auxilium dat speciale præueniens Petrum ut conuertatur, distinctum à concursu generali, quo licet voluntatem non cogat, aut necessitet; potentissimè tamen allicit ad bene operandum, visorum suasionibus agendo, deterrendo periculis, beneficiis attrahendo: nihil enim libertati detrahit, sed eam tamen suauitatis illicitis oppressam & captam sic delectat, ut vincat; sic vocat, ut volentem trahat; sic de illa triumphat, ut eam non patiat superari nisi à seipsa. Deinde bonum opus intendit, ad illud hortatur, & impellit etiam hominem, quantum libertatis leges patiuntur. Ad peccatum verò neque præuenit speciali vilo auxilio, neque ad illud hortatur, neque intendit illud, sed ab eo detertet, & quantum est ex se, vult illud non esse. Formalem ergo bonitatem actus boni Deus magis indirectè causat, quam formalem malitiam, etiam si directè neutram causet, cum actus, siue bonus sit, siue malus, prout est à Deo, non habeat quod sit moralis, & liber. Quod autem additur, formalem bonitatem ut sic esse supernaturalem in actu supernaturali, atque adeò illam causari debere à Deo, solui debet ex dictis; nam omne supernaturale, quod est producibile per veram actionem, est à Deo directè: sed supernaturale, quod resultat solum ex positione alicuius supernaturalis, non est à Deo semper directè, sed satis est quod sit saltem indirectè.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Si Deus determinaret voluntatem ad materiale peccati, in iis circumstantiis, in quibus illud est inseparabile à formali malitia, determinaret etiam ad formalem malitiam præcisè, quia est inseparabilis: ergo quando Deus concurrat ad materiale peccati in iis circumstantiis, in quibus illud est inseparabile à formali malitia, Deus concurrat ad formalem malitiam, quia est inseparabilis à materiali.

R. P. de Rhodas curs. Philosoph.

A Resp. negando consequentiam; disparitas enim est primò, quia malitia formalis est quidem inseparabilis ab actu productò in talibus circumstantiis respectu causæ determinantis ad talem actum; sed non est inseparabilis respectu causæ, quæ ad illum determinatur ut causa prima: propterea si Deus ad actum illum malum determinaret, ille solus esset causa malitiæ formalis, creatura verò non esset causa illius. Deinde malitia formalis est quidem in talibus circumstantiis inseparabilis respectu creaturæ à materiali entitate actus mali, quia recta ratio dicitur creaturæ, ut hoc non faciat; sed non est inseparabilis respectu Dei concurrentis ut causæ secundæ, quamdiu aget ut causa prima. Itaque si Deus determinaret causam secundam ad materiale peccati, causaret etiam formalem malitiam; si autem concurrat solum ut causa prima, non erit vilo modo causa peccati formalis.

B Obiicitur quartò. Nullum est ens positivum, quod produci non debeat à Deo; nam ens positivum adequatè diuiditur in ens participatum à Deo, & ens imparticipatum; sed malitia formalis est difformitas positiva ipsius actus cum recta ratione: ergo malitia formalis produci debet à Deo.

Quarta obiectio.

C Respondeo ex dictis, omne quidem ens positivum, quod est producibile per veram & propriam actionem, produci debere à Deo, & ab eo esse necessariò participatum; ens autem positivum, quod non est producibile per veram & propriam actionem, sed resultat tantum ex modo quo à sua causa producit fundamentum & terminus, nego illud produci debere à Deo; quando enim ens diuiditur in ens participatum à Deo, & ens imparticipatum, verum est de illo ente, quod est entitas vera, non autem de illo, quod est solum formalitas; nam illa non est ens participatum reduplicatiuè ac formaliter, sed identicè tantum, & specificatiuè. Sed de hoc dictum est prima secundæ.

S. IV.

Verum Deus concurrat cum causis materialibus & formali.

D Vtrum videlicet Deus, sicut concurrat effectiue ad omnes effectus causæ efficientis, sic concurrat materialiter cum causa materiali, & formaliter cum causa formali, idest per modum causæ formalis, & finaliter cum causa finali, & exemplariter cum causa exemplari.

Dico quartò, Deum non posse vnquam concurrere in genere causæ materialis, aut formalis; sed supplere tamen posse in genere causæ effectiue causalitatem materiæ in ordine ad formam. Causalitatem autem eius in ordine ad compositum, & causalitatem formæ, in nullo genere supplere posse. Ita communiter censent omnes, & ferè sola eget explicatione.

Conclusio.

E Primò enim modus causandi materiæ & formæ, Deus non est vniri mutuo; sed Deus non potest causare, se ipsum vnendo: ergo non causat materialiter, nec formaliter. Imò materia causat recipiendo formam, & forma causat actuando materiam, vtraque componendo per modum partis; quæ omnia sunt à Deo alienissima: ergo Deus causare non potest in genere materiæ & formæ.

Deus non concurrat materialiter.

Secundò tamen certum est, quod supplere potest effectiue concursus materiæ in ordine ad formam, tum substantialem, tum accidentalem, quia potest conseruare formam extra subiectum, sicut conseruat accidentia in Eucharistia supplendo defectum subiecti per actionem creaturam.

Supplet effectiue.

O 2

Tertio

Concursus
materiæ &
formæ.

Tertio concursus materiæ in ordine ad compositum, & concursus formæ in ordine ad materiam, & in ordine ad compositum, est vnio, & compositio: sed Deus neque vnitur, neque componit causando: ergo Deus non potest supplere illos concursus in eodem genere.

Prima ob-
iectio.

Obiicitur primo. Si Deus conseruaret formam cœli extra omnem materiam solo concursu effectiuo, vel ille concursus idem esset, quo forma cœli conseruatur in materia, vel diuersus. Non idem, quia per eum non magis suppleretur materiæ concursus, quàm ante; si diuersus: ergo est concursus materialis.

Resp. concursus, quo Deus conseruat formam extra subiectum, esse diuersum ab eo, quo forma conseruatur in subiecto; conseruabatur enim in subiecto per eductionem, extra subiectum verò conseruatur per creationem, non autem per concursum materiale à Deo prodeuntem.

Secunda
obiectio.

Obiicitur secundò. Causalitas vnus generis non potest vllò modo contineri intra causalitatem alterius generis: ergo Deus conseruando formam extra materiam, non potest effectiuè supplere concursus materiæ.

Resp. causalitatem causæ primæ efficientis continere posse causalitates aliarum causarum, saltem aliquarum, atque aded effectiuè posse à Deo suppleri causalitatem materiale.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio: Deus deberet similiter concurrere cum causa finali mouendo metaphoricè voluntatem, & cum causa exemplari dirigendo idealiter actionem artificis; quod tamen falsum est.

Resp. Deum effectiuè concurrere ad causalitates etiam causarum finalis, & exemplaris, quia causalitas etiam earum actio est, quæ sine dubio est à Deo; sed finaliter tamen & idealiter Deus non concurrat cum illis causis.

SECTIO II.

Quid sit concursus diuini cum causis secundis.

Dixi, Deum cooperari omnibus causis effectiuis creatis, & cum illis omnes effectus producere; nunc non est facile dicere, quid sit diuina illa cooperatio. Concursus videlicet ille in actu primo vocatur Dei omnipotentia parata creaturæ per decretum voluntatis de concursu exhibendo quoties ipsa exigit. Concursus autem in actu secundo, est actualis cooperatio Dei cum causa secunda. De concursu Dei in actu primo, seu de voluntate illa, qua Deus decernit applicare omnipotentiam suam ad cooperandum creaturæ, dicitur *scilicet* 4. nunc de concursu actuali duo quæri possunt. Primo, vtrum sit aliquid præuium actioni creaturæ, tanquam eius principium. Secundò, vtrum sit ipsamet actio causæ secundæ.

§. I.

Vtrum diuinus concursus sit actio aliqua, an verò aliquid præuium actioni, & eius principium.

Auxilium
gratiæ.

Certum est primò, quod ad actus bonos & supernaturales necessarium omnino est vt causa creata recipiat aliquid præuium actioni, quod vocatur auxilium gratiæ, quo præuenitur voluntas & adiuuatur ad actus illos eliciendos; differt enim à concursu, qui præterea requiritur sicut ad alios omnes actus, vt per eum Deus dicatur immediatè operari. Ad actus igitur bonos requiritur aliquod prin-

A cipium actionis, & diuinus concursus; ad actus alios sufficit omnino diuinus concursus.

Certum est secundò, concursus hunc Dei non ita esse aliquid præuium actioni, vt sit intrinsecum ipsi Deo; loquor enim de concursu ad extra: sed difficultas tantum est, vtrum sit aliquid à Deo productum in causa secunda, quod antecedit eius operationem, & sit causa illius; siue voluntatem determinet, siue non, de quo postea videro.

Dico primò, concursus Dei non esse aliquid præuium actioni, tanquam eius principium; sed esse necessarium aliquam actionem. Ita docent, & innumeros alios citant Suarez *lib. 1. de auxiliis, cap. 6. Ruiz de voluntate Dei, disp. 46. & de scientia disp. 49. & 50.* contra plurimos Doctores, qui Dei concursus volunt esse qualitatem impressam causæ secundæ; alij appellant motionem, excitationem, complementum virtutis, applicationem.

Ratio autem est, quia vel concursus Dei totus consistit in illo principio antecedente actionem, siue in hac prima motione; vel consistit in eo principio præuiò simul & actione: neutrum dici potest: ergo concursus Dei tantum est actio, non autem aliquid præuium actioni. Probatur minor; primò enim, quod principium illud præuium actioni non sit totus concursus Dei, clare ostenditur, quia Deus ita concurrat cum causa secunda, vt immediatè influat per se in effectum & actionem: sed si concursus Dei adæquatè consisteret in eo solum principio præuiò, Deus per se non immediatè influeret in effectum, sed tantum produceret in causa principium productiuum effectus; actio autem & effectus non immediatè prodirent à Deo: ergo illud principium præuium non est totus concursus Dei.

Deinde causa quæ solum dat alteri virtutem ad agendum, si non aliter concurrat ad eius actionem, reuerà concurrat solum remotè, ac per accidens; sicut ignis, qui aquam calefacit, non concurrat proximè ad calefactionem causatam ab aqua calida: sed in data suppositione Deus non concurrat ad actus causæ secundæ nisi dando illis virtutem ad agendum: ergo concurrat tantum remotè.

Denique posito concursu Dei implicat vt non ponatur actio: sed posito quouis principio præuiò, potest non poni actio, quia nullum est principium, cuius actionem Deus nequeat cohibere: ergo concursus Dei non consistit in eo solum præuiò principio.

Secundò quod Dei concursus non consistat in eo principio simul & actione, sed in actione sola, probatur, quia causa secunda in ordine ad actus naturales est completa in actu primo: ergo non necessarium accipere debet aliquid à Deo, per quod compleatur in ratione principij actiui. Probo consequentiam. Causa secunda non tam est incompleta in ordine ad actus naturales, quàm in ordine ad actus supernaturales: sed ided tantum est incompleta in ordine ad actus supernaturales, quia indiget principio superaddito ad illos eliciendos: ergo si est completa in ordine ad actus naturales, non eget principio. Deinde completum in actu primo dicitur quod non eget vllò complemento, sed habet totum quod requiritur ad operandum; si ergo causa secunda in ordine ad actus naturales eget aliquo principio sine quo non potest agere, certè tam est incompleta in actu primo in ordine ad actus naturales, quàm in ordine ad actus supernaturales.

Effugium autem, quo vtuntur aduersarij, non potest illis fauere; dicunt enim principium illud præuium non esse necessarium vt causa secunda possit operari, sed tantum vt operetur.

Sed

Principium
actionis.Ratio pri-
ma.Prima pars
minoris.Secunda
pars mi-
noris.

Quæst. IV. Sect. II. de Concurſu diuino. 161

Sed contra, quia illud est neceſſarium vt cauſa ſecunda poſſit operari, ſine quo non poteſt operariſed ſine principio illo præuio cauſa ſecunda non poteſt operari: ergo illud eſt neceſſarium vt cauſa ſecunda poſſit operari, & non tantum vt operetur.

Deinde ponamus fieri creaturam aliquam à Deo, quæ habeat totum complementum in actu primo, quod videtur non poſſe negari; certè illa egebit adhuc toto concurſu Dei, qui nec erit aliquid præuium actioni, quia ſic cauſa non haberet totum quod actioni præuium eſt: ergo diuinus concurſus erit tunc ſolum actio.

Denique vel principium illud præuium eſt neceſſarium vt cauſa ſecunda pendeat à cauſa prima eſſentialiter in agendo, & hoc dici nequit, quia cauſa ſecunda pendeat à cauſa prima eſſentialiter, ſi non poſſit agere, niſi ſimul agat cauſa prima; vel vt effectus pendeat eſſentialiter, & hoc non eſt etiam verum, quia effectus pendeat à Deo eſſentialiter, ſi neceſſariò producat à Deo: ergo principium illud præuium non eſt illo modo neceſſarium, ſed ſufficit vt concurſus diuinus ſit actio.

Ratio ergo generalis eſt, quia cauſa prima etiam ſi nihil præuium imprimat, obtinere tamen poteſt fungi munere cauſæ primæ; tunc enim Deus fungitur munere cauſæ primæ, quando nulla eſt cauſalitas, quæ ab ipſo non pendeat; ſed quamuis nihil imprimat præuium actioni, omnis tamen cauſalitas ab ipſo pendeat: ergo fungetur munere cauſæ primæ, quamuis nihil præuium imprimat.

Confirmatur, quia tota quidditas diuiniconcurſus neceſſariò reperiri debet vbicunque reperitur generalis concurſus: ſed principium illud præuium non reperitur vbicunque reperitur generalis concurſus; Deus enim non poteſt imprimere quidquam voluntati quando peccat, alioqui Deus excitaret & impelleret ad id quod hic & nunc eſt mihi peccatum, cum tamen prohibeat & puniat peccatum. Adde quod præuius ille concurſus voluntatem determinaret, & totam libertatem excinderet, vt patebit ex ſequentibus.

Obiiciuntur aliquot axiomata deſumpta ex S. Thoma, & Philoſopho. Primum eſt, quod *cauſa ſecunda non mouet niſi mota à cauſa prima*; ſecundum quod *cauſa ſecunda applicatur à cauſa prima*, quod eſt cauſas ſecundas accipere impreſſionem aliquam à prima: tertium quod *cauſa ſecunda ſubordinatur eſſentialiter cauſa prima*: ergo non ſunt tantum concauſæ, ſed aliquid etiam accipiunt à prima. Quartum, quod *cauſa ſecunda neceſſariò excitatur à cauſa prima*. Quintum, quod *cauſa ideo dicitur prima, quod prior agat, quam cauſa ſecunda*: ſi autem prius agit, imprimat præuium aliquid.

Quæ omnia, quomodo nihil probent, ſed ſignificent ſolum neceſſitatem diuini concurſus ſimultanei, dicitur ſect. 3. Ea enim ferè afferri ſolent vt probetur cauſas ſecundas determinari à cauſa prima.

S. II.

Virum concurſus Dei ſit eadem actio creaturæ.

Deo ſecundò, concurſum Dei non eſſe actionem realiter diſtinctam ab actione creaturæ, ſed formaliter tantum, adẽ vt vna ſit, & indiuiſibilis actio Dei & creaturæ.

Prima pars, quod vnica realiter actio procedat à Deo, & à creatura, docetur à S. Thoma *prima parte, q. 105. art. 5. ad ſecundum*. Capreolo *in ſecundum diſt. 1. q. 2. art. 3.* Deza ibidem *q. 2. art. 3.* Molina *prima parte, q. 1. 4. art. 13. diſt. 6.* Suarez *diſt. 22. Metaphyſ. ſect. 3. & lib. 1. de auxiliis, cap. 4. & lib. 3. cap. 13.* Valque *primus R. P. de Rhodes curſ. Philoſoph.*

A ſecunda diſput. 185. cap. 5. Ruiz diſput. 45. de volunt. Dei, ſect. 10.

Ratio eſt, quia debet actio creaturæ neceſſariò pendere à Deo immediatè: ſed non poteſt pendere à Deo immediatè, ſi actio Dei diuerſa ſit ab actione creaturæ: igitur actio Dei non differt realiter ab actione creaturæ. Maior certa eſt, quia actio creaturæ non eſt minus ens per participationem à Deo, quam effectus. Probatur minor. Si effectus produci-tur per duas actiones, quarum vna ſit à Deo, & altera ſit à cauſa ſecunda, vel actio quæ ſit à cauſa ſecunda pendet etiam immediatè per ſe à cauſa prima, vel non; ſi non pendet: ergo non eſt ens per participationem à Deo; ſi pendet immediatè à Deo ſimul & cauſa ſecunda: ergo vna, & eadem actio eſt cauſæ primæ & ſecundæ, licque inutilis eſt actio altera procedens à ſola cauſa prima, quia per illam aliam cauſa prima ſufficienter inſluit in effectum.

Dices, actionem cauſæ ſecundæ pendere immediatè à cauſa prima, ſed per aliam actionem, quæ immediatè à ſolo Deo eſt.

Sed contra; nulla enim actio fieri poteſt per aliam actionem, alioqui daretur proceſſus in infinitum; ſi enim actio illa, quæ à ſolo Deo eſt, non ſit per aliam actionem, certè actio quæ à creatura eſt, cum ſimiliter etiam ſit actio, poterit eſſe immediatè à Deo ſine alia actione, præſertim cum eadem actio prodire poſſit à pluribus agentibus ſubordinatis, vt nuper probatum eſt; nam v. g. intellectus & ſpecies impreſſa, potentia & habitus non produciunt actiones diuerſas.

Secunda pars, quod actio hæc provt eſt à Deo, differunt formaliter à ſe ipſa provt eſt à creatura, vi-formaliter. detur manifeſta, quia hæc actio quatenus eſt à creatura, plures habet formalitates, quas non habet quatenus eſt à Deo, v. g. eſt ſape mala, eſt libera, eſt vitalis, eſt immanens; quæ omnia non illi conueniunt quatenus eſt à Deo. Deinde implicat, vt actio hæc, quatenus eſt à Deo, ſit à creatura; & vt ſit à creatura, quatenus eſt à Deo: hoc autem eſt actionem illam diſtinctam eſſe formaliter.

Obiicitur primò. Si effectus eadem actione, qua penderet à creatura penderet à Deo, non penderet à ſeipſo. Deo eſſentialiter, quod abſurdum eſt. Probatur hæc ſequela: quod penderet à Deo per dependentiam non eſſentialem, non penderet eſſentialiter: ſed effectus penderet à Deo per dependentiam non eſſentialem; penderet enim per dependentiam accidentalem, & ab eo ſeparabilem: ergo non penderet à Deo eſſentialiter.

Reſp. negando, effectum non pendere à Deo eſſentialiter, ſi pendeat per eandem actionem, qua penderet à creatura; quia ſcilicet non ideo effectus creatus penderet à Deo eſſentialiter, ex eo quod hæc actualis actio & dependentia, qua penderet actu, ſit illi eſſentialis; ſed ex eo, quod carere non poſſit actione aliqua, per quam pendeat à Deo. Sicut figura eſt eſſentialis quantitati finitæ, quamuis nulla ſit figura, quæ non poſſit ab ea ſeparari. Itaque ad illam propoſitionem, illud non penderet eſſentialiter, quod non penderet per dependentiam eſſentialem, reſponderi debet diſtinguendo; vel enim ſenſus illius eſt, quod illud non penderet eſſentialiter, à quo ſeparari poteſt omnis dependentia actualis; & ſic concedo: vel ſenſus eſt, quod illud non penderet eſſentialiter, à quo poteſt ſeparari hæc actualis dependentia, nego. Sed ſi actio Dei & creaturæ vna eſt, effectus penderet à Deo per dependentiam non eſſentialem; ſi ſenſus ſit quod poteſt ab eo ſeparari omnis actualis dependentia à Deo, nego; poteſt ſeparari hæc, & hæc dependentia, concedo.

○ 3

Obiicitur

Secunda
obiectio.

Obiicitur secundò, Nihil esse potest determinatio sui ipsius: sed actio causæ primæ determinat ad individuum actionem causæ secundæ: ergo actio causæ primæ differt ab actione causæ secundæ. Deinde si causæ secundæ subordinatur causæ primæ in agendo, & ab illa pendet, necesse est ut actio causæ secundæ pendeat ab actione causæ primæ: ergo est necesse ut distinguatur.

Resp. actionem causæ secundæ determinari quidem formaliter ad individuum ab actione causæ primæ, sed non determinari effectiue. Id est, Deus determinat actionem causæ secundæ eo ipso, quod elicit hanc numero actionem, quam elicit etiam causæ secundæ de se omnino indifferens ad quodlibet individuum actionis. Ad argumentum ergo distinguo maiorem; nihil potest esse determinatio sui ipsius effectiua, concedo; formalis, nego. Deinde falsum est, quod actio causæ secundæ debet subordinari actioni causæ primæ, sicut causæ secundæ subordinatur causæ primæ; nam sufficit quod actio causæ secundæ subordinetur Dei omnipotentia, nec requiritur quod subordinetur actioni omnipotentia.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio, Si sit actio vna Dei & creaturæ, vel hæc actio prius naturā pendet à Deo, quā à causæ secundæ, vel prius pendet à causæ secundæ quā à Deo. Si prius à Deo: ergo concursus Dei determinat & necessitat voluntatem; si prius à causæ secundæ: ergo in illo priori naturæ causæ secundæ independentem à Deo agit.

Resp. distinguendam esse prioritatem temporis, prioritatem rationis, & prioritatem naturæ. Primum enim certum est, quod actio Dei non est prior tempore, quā actio creaturæ; simul enim agunt ambæ causæ. Secundò certum etiam est, quod nec actio Dei prius naturā est à Deo, quā à creatura, nec prius à creatura, quā à Deo: quia cum sit eadem actio, non causatur actio creaturæ ab actione Dei. Actio itaque illa simul, tum tempore, tum naturā prodit à causæ primæ, & à causæ secundæ, quia cum illæ sint duæ causæ partiales partialitate causæ, non partialitate effectus, nulla earum potest agere, aut actionem inchoare sine consortio alterius; sicut constat, habitum supernaturalem, & potentiam ita simul agere, ut actus neque prius pendeat ab habitu quā à potentia, neque prius à potentia quā ab habitu. Verum verò prius ratione actio à causæ primæ prodeat, quā à causæ secundæ, dicitur scilicet.

Quarta ob-
iectio.

Obiicitur quartò, Id quo causæ secundæ determinat causam primam ad præbendum actualem concursum, non est actualis concursus Dei: sed actio creaturæ est id, quo causæ secundæ determinat causam primam ad exhibendum actualem concursum: ergo actio creaturæ non est actualis concursus Dei. Maior evidens est, quia si concursus Dei determinaret Deum ad præbendum concursum actualem, Deus prius videret suum concursum futurum, quā vellet illum esse futurum. Hæc est præcipua huius materiæ difficultas, ut patebit ex quarta sectione, ubi plenius illa dissoluitur. Nunc breuiter

Respondeo distinguendo maiorem; id quo causæ secundæ determinat causam primam ad præbendum actualem concursum, non est realiter actualis concursus Dei, negatur; non est formaliter actualis concursus Dei, conceditur: nam actio eadem prout est causæ secundæ, determinat causam primam ad eandem actionem, quæ sub alia formalitate à Deo erit. Sed hoc, ut vides, difficillimum est, & longiori postea egebit explicatione.

SECTIO III.

Quomodo causa prima, & causa secundæ coniungantur ad operandum.

Exposita existentia, & quidditate concursus diuini, sequitur tertium caput, quod propositum; modus nimirum, quo Deus suum illum concursum exhibet: certum enim est, illum exhiberi nullo modo posse, nisi coniungantur simul ad operandum duæ illæ causæ; cum enim illæ simul ad eandem actionem concurrant, oportet ut coniungantur ad operandum: non possunt autem coniungi nisi vel causa prima determinet causam secundam, vel causa secundæ determinet primam. Cum enim non casu conueniant, & per accidens ad eandem actionem, sed ex instituto, & per se, omnino necesse est, ut vna determinet alteram, vel certè quod ambæ determinentur ab altera superiore; quod vltimum dici nullo modo potest, ut patet. Sequitur ergo, necesse omnino esse, ut vel causa prima determinet secundam, vel quod secundæ determinet primam. Quod ut exponam clarissime, statuendum mihi videtur primò, quod causæ secundæ, præsertim libera, determinet causam primam, non autem ab ea determinetur ad operandum. Secundò, ad quid determinet, siue utrū causæ secundæ determinet primam ad speciem & exercitium actus. Tertio, utrū determinatio ad individuum sit à causæ primæ. Quarto, quale sit Dei decretum concurrenti cum causis liberis. Quintò, quomodo, & per quid causæ secundæ libera determinet causam primam. In quibus exponendis si fieri copiosior, dandum grauitati & obscuritati difficultatis.

§. I.

Utrū causa secundæ determinet causam primam ad concurrendum; an verò causa prima determinet secundam ad operandum.

DE solo hîc loquor generali & naturali concursu Dei ad actus naturales causæ secundæ; de auxiliis autem gratiæ diuinæ ad opera supernaturalia, ad quæ Deus sine dubio præuenit voluntatem, illamque specialiter comitatur à principio usque ad finem: de illo (inquam) gratiæ concursu, nullam hîc pono disputationem, cum sciam quid Cathedra Petri prohibuerit, & quid philosophicum institutum postulet; cuius fines intra solam naturam descripti sunt, & extra quos egredi alienum esset ab instituto.

Dico primò. Causæ secundæ ita determinat causam primam ad præbendum concursum generalem ad omnes actus naturales, ut causæ primæ nullo modo determinet secundam ad operandum.

Hanc assertionem ut solidè demonstrarem, necesse in primis est declarare, quid dicant Authores illi, qui censent causam primam concurrendo sic coniungi causæ secundæ, tum necessariæ, tum liberæ, ut tota determinatio ad operandum sit à causæ primæ. Ad quod

Obserua, tria esse quibus tota continetur aduersariorū sententia, quæ asserit causam secundam impelli, moneri, determinari ad opus à causæ primæ. Docent enim primò, determinationem illam, & motionem dari, aut negari causis secundis ex sola Dei voluntate antecedenter ad omnem cognitionem & consensum creaturæ, adeo ut voluntas

Causa pri-
ma & se-
cunda con-
iungi de-
bent ad
operan-
dum.Status qua-
tionis.

Assertio.

Explicatio
contrariæ
sententiæ.

Quæst. IV. Sect. III. de Concurſu diuino. 163

luntas creata non poſſit efficere vt illa determinatio ſit, vel non ſit; cum prior ſit omni actu illius voluntatis. Secundò docent, illam eſſe huiusmodi, vt poſtquam ſemel eſt præſens, implicet omnino vt agat. Tertio volunt, neceſſitatem huius determinationis oriri ex intrinſeca & eſſentiali ſubordinatione cauſæ ſecundæ cuiuſlibet ad cauſam primam; atque ita voluntatem, ſiue malè agat, ſiue benè, ſemper determinari, & impelli ad operandum. Ita cenſent grauiſſimi multi Doctores ex recentiori ſchola S. Thomæ, contra quos

Prima ratio ex authoritate. Prima demonſtratio ſit ex multiplici authoritate. Vt autem eloquia Scripturarum, decrèta Conciliorum, ſuffragia Patrum, quæ ad hanc rem ſunt innumera, & clariſſima, prætermittam, quia præſcriptos, vt dixi, ſines naturalis Philoſophiæ non egredior,

Prima ratio ex authoritate S. Thomæ. Primum ſit, & clariſſimum teſtimonium S. Thomæ, cuius doctrinæ ac omnibus principiis repugnat aſſerere, quod cauſa prima determinet cauſam ſecundam ad operandum: quod manifeſtè ſic demonſtro. Qui ponunt determinationem actus creaturæ eſſe à cauſa prima, volunt primò concurſum Dei eſſe aliquam entitatem realem à Deo productam in cauſa ſecunda, priuſquàm illa ſuam effundat operationem; hoc autem apertè negat S. Doctor opuſculo 9. q. 38. & quæſt. 22. de veritate, art. 8. & prima ſecunda, quæſt. 49. art. 4. & quæſt. 50. art. 5.

Secundò negant, quod cauſa ſecunda determinet primam, quod tamen expreſſè habetur lib. 3. contra Genes. c. 66. n. 5. vbi ait S. Doctor, cauſas ſecundas eſſe quaſi particulantes, & determinantes actionem primi agentis. Quæſt. 1. de potentia, art. 4. ad tertium: Dicendum, inquit, quòd licet cauſa prima maxime influat in effectum, tamen eius influentia per cauſam proximam ſpecificatur & determinatur. Idem aſſerit q. 5. de veritat. art. 9. ad 10.

Tertio negant, quod voluntas ſe ipſam determinet ad agendum: S. verò Thomas ſemper hoc aſſerentiſſimè affirmat quæſt. 22. de veritate, art. 5. ad 5. Hoc eſt (inquit) proprium voluntatis, vt voluntas eſt, quod ſit domina ſuorum actuum. Et de potentia, q. 9. art. 1. ad 3. Sole ſubſtantie rationales habent dominium ſui actus, inque in ipſis eſt agere, & non agere. Et prima ſecunda, q. 9. art. 6. ad 3. Homo per rationem determinat ſe ad volendum hoc, vel illud, quod eſt verè bonum, vel apparens bonum. Et in 2. diſt. 25. quæſt. 1. art. 1. ad 3. poſt allatum diſcrimen cauſæ neceſſariæ & liberæ, ſic addit: Sed tamen determinatio actionis, & ſine in poteſtate liberi arbitrij conſiſtitur, unde remanet ſibi dominium ſui actus. Et diſt. 28. q. 1. art. 1. Non eſſet (inquit) homo liberi arbitrij, niſi ad eum determinatio ſui operis pertineret, vt ex proprio iudicio eligeret hoc aut illud. Et diſt. 39. q. 1. art. 1. Ipſa autem potentia voluntatis, quantum in ſe eſt, indifferens eſt ad plura, ſed quod determinat eſt ex eo in hunc actum, vel in illum, non eſt ab alio determinante, ſed ab ipſa voluntate. Certè quid dici poſſit clariùs, non video. Mitto plura, & ſanè innumera.

Quarto aſſerit ſententia quam impugno, cauſam ſecundam liberam ab extrinſeco ſic determinari antecedenter, vt poſita ea determinatione, voluntas non poſſit non agere; hoc autem negat S. Thomas frequentiffimè, v. g. q. 24. de veritate, art. 1. ad 14. Non oportet (inquit) quod humana mentes ſint determinatæ ad aliquos effectus, ſed reſpectu multorum efficaciam habent, ratione cuius conuenit eis libertas. Et quæſt. 2. art. 6. Ex hoc dicitur, aliquid eſſe neceſſarium, quòd eſt immuſibiliter determinatum ad vnum. Et quæſt. 2. de potentia, art. 1. 2. Voluntas in quantum voluntas eſt, cum ſit libera, ſi habet ad vnumlibet; poteſt

enim agere, & non agere; ſic vel ſe agere; velle, non velle. In ſecundum diſt. 28. quæſt. 1. art. 2. ad quartum, ait, Naturalia neceſſario agere, non libera; quia homo habens virtutem po. eſt ex non vti. Et quæſt. 6. de malo, art. unico, ait, diſpoſitionem non ſubiacentem voluntati, mouere ex neceſſitate, non quæ poteſt remoueri. Denique prima ſecunda, quæſt. 1. 6. art. 4. Quia (inquit) voluntas eſt actuum principium, non determinatum ad vnum, ſic Deus ipſam mouet, quòd non ex neceſſitate ad vnum determinat, ſed remanet motus eius contingens, & non neceſſarius. Cætera ſi perfequar, infinitus ſim.

Quinto contendunt aduerſarij, voluntatem creatam determinari etiam ad actum malum: contrarium clariùs tradit S. Doctor, quàm ſi radiis ſolaribus exſcripiſſet, v. g. in ſecundum, diſt. 37. quæſt. 2. art. 1. ad primum. Prima ſecunda, quæſt. 8. art. 1. Nihil poteſt (inquit) directe eſſe cauſa peccati, niſi quòd poteſt mouere voluntatem ad agendum. Si Deus voluntatem peccantem determinat, mouet eam ad agendum: ergo ex mente S. Thomæ Deus erit cauſa peccati. Alia prætermitto; ſatis hæc ſint, vt videas quàm clare negat S. Thomas id quòd noui eius diſcipuli tam certò aſſerunt.

Secundum verò eſt teſtimonium ex antiquioribus, & grauioribus Thomiſtis, quos manifeſtè conſtat negaſſe determinationem cauſæ ſecundæ à cauſa prima concurrente; ſic thim omnino doceant Aegid. Rom. in 2. diſt. 1. q. 2. art. 6. & diſt. int. 25. quæſt. 1. art. 3. Paludan. in 3. diſt. 18. art. 1. 2. 3. Heruæus quodlib. 1. q. 1. art. 1. Capreolus in primum diſt. 1. q. 2. art. 1. & quæſt. 3. art. 3. & diſt. 38. q. 1. art. 1. 2. 5. Deza in 2. diſt. 24. quæſt. unica, art. 3. & 4. & diſt. 25. quæſt. unica, art. 3. Conradus prima ſecunda, quæſt. 1. art. 2. & q. 6. art. 2. Caietanus 1. p. q. 14. art. 13. & q. 22. art. 4. & quæſt. 41. art. 2. & prima ſecunda, quæſt. 9. art. 4. Ferrariensis lib. 1. contra Genes. c. 67. 81. 82. 88. & lib. 3. c. 56. Dominicus Soto lib. 1. de natura & gratia, c. 15. & 16. Vignierus, Holcot, & plures alij.

Tertium teſtimonium ſit ſuffragium commune Scholaſticorum, quorum Catalogum dabunt Suarez lib. 3. de gratia, c. 35. Ruiz de voluntate Dei, q. 49. Illi autem ſunt Albertus Magnus 1. p. 1. q. 67. membro 5. vbi docet cauſas ſecundas liberæ gubernari à prouidentia ſecundum conſeſſionem, cui ſæpè reſtituit. Alexand. Alenſis 1. p. q. 26. membro 4. art. 3. & ſæpe alibi. Bonau. in 2. diſt. 22. quæſt. 1. art. unico, q. 1. & 2. Scotus in 4. diſt. 1. q. 1. ad 4. Guillelmus Pariſienſis 1. p. tract. de viſib. Valdenſis lib. 1. doctrinale, à c. 21. ad 30. Dionyſius Cifterciensis in 2. q. 2. & ſæpe alibi. Argentina, Carthusianus, Auguſtus, Armacanus toto lib. 16. quæſtionum Armenorum.

Denique recentiorum omnium Doctorum eadem vox eſt; defendunt enim quòd voluntas libera determinat ſeipſam, Franciſcus Victoria, Petrus Soto, Roſſenſis, Ruardus, Driedo, Vega, Caſtro, Stapletonius, Cardinalis Contarenus, Ioannes Cochleus, Ioannes Medina, Corduba, Camerarius, Catherinus. Quæ communis Doctorum conſenſio, quamuis ſola eſſet, ſufficeret ſanè ad perſuadendam veritatem ſententiæ quam propoſui.

Quartum denique teſtimonium ſit conſenſus Philoſophorum, etiam Ethnicorum, præſertim Platonis & Ariſtotelis. Et primò quidem de Platone luculentum ſuffragium eſt Nemefij lib. de homine, c. 38. Omnis (inquit) Platonis oratio eò pertinet, vt electiones, & aliquas actiones ex electione in poteſtate noſtra eſſe oſtendat. Idem ex Platone refert Theodoretus contra Græcos, Iuſtinus in Apolog. ad Antoninum, Clemens Alexand. lib. 5. Strom. c. 7.

Alcinous

Teſtimonium veterum Thomiſtarum.

Suffragium commune Scholaſticorum.

Conſenſus Philoſophorum, etiam Ethnicorum.

Prima ratio ex authoritate S. Thomæ.

Alcinous c. 19. Platonicos addere hîc non lubet, omniû insignes in eo genere; reliquis præcellunt Philo lib. quod Deus sit immutabilis, Plotinus enneade 3. lib. 1. 2. 3. enneade 6. lib. 8. c. 1. Maximus Tyrius differt. 25. n. 49. locum clarissimum Porphyrij affert S. Cyrillus lib. 3. contra Iulianum.

Aristotelis insignia sanè sunt testimonia: tertio Ethic. c. 5. Nostra (inquit) in potestate virtutes omnes, & vitia collocantur; quibus enim in rebus in nostra situm est potestate agere, & non agere, & in quibus non agere, in his etiam agere. Idem habetur lib. 1. de interpretat. c. 8. & 9. Metaphys. textu 10. ubi ostendit potentias rationales esse ad opposita: Quæ quidem (inquit) cum ratione contrariorum sunt; quæ irrationales, unus. Et lib. 2. Eudemiorum, c. 7. & 1. Moralium, c. 10. Eius discipulos non refero, quorum vna vox est, voluntatem dominam esse suorum actuum. Pulchra ex Alexandro referunt Eusebius lib. 6. præparat. c. 7. Cyrillus lib. 3. in Iulianum, ad text. 1. Immerito ergo Philosophum trahere aduersarij conantur in suas partes, quia sæpè 7. & 8. Phys. dicit, omne quod mouetur ab alio moueri: ex quo concludit, necessariò dari primum aliquem Motorem immobilem. Immerito (inquam) quia non id dicit Philosophus, quòd existimer esse necessariam actua-lem motionem ab extrinseco, cum id in omnibus animalibus sit manifestè falsum; sed nomine motus intelligit primam productionem, & conseruationem. Omne (inquit) quod mouetur, necessariò produci debuit, & conseruari ab alio primo mouente; quod cum sit immutabile, non potuit ab alio produci. Exemplum autem baculi quod adducit, non debuit in omnibus esse simile. Ex quo tam multiplici testimonio liquet (opinor) quàm sit tuta, & indubitata sententia, quam proposui.

Definitio libertatis.

Secunda ratio est, quia si causa prima determinat causam secundam ad operandum, etiam eam, quæ libera est, nulla prorsus voluntati creatæ libertas relinquitur, tum remota, tum proxima; idest nullus est in voluntate vsus libertatis, aded vt voluntas nunquam expedita sit proximè ad agendum, nec vnquam agat liberè. Quod argumentum vrgent efficaciter citati nuper Doctores, & à nobis videtur 1. parte, & prima secunda clarissimè demonstratum.

Prima probatio.

Primò quia omnis necessitas orta ex necessitate antecedente violat libertatem: si Deus concurrendo determinat causam secundam, necessitat illam antecedenter: ergo violat libertatem. Maior probatur, quia datur aliqua necessitas contraria libertati; nam libertas propriè dicta illa est, quæ opponitur necessitati; necessitas consequens non tollit libertatem, vt patet, sed eam supponit: ergo sola est necessitas antecedens, quæ destruit libertatem. Deinde, quod ponitur in voluntate independentè à voluntate, facitque ita illam agere, vt non possit non agere, tollit indifferentiam & dominium voluntatis in suum actum, quæ tota libertas est: necessitas antecedens facit voluntatem agere, & ponitur independentè à voluntate: ergo violat libertatem. Præterea certum est apud omnes Dialecticos, quod quoties antecedens est necessarium, consequens non potest esse contingens: vnde argumentor. Quoties antecedens non pendet à libero arbitrio, neque pendet etiam consequens: concursus necessitatis & determinans non pendet à libero arbitrio: ergo nec ab eo pendet actus qui ex eo sequitur. Potestque confirmari efficaciter in his exemplis. Amentia, pueritia, amor beatificus idè tantum impediunt vsu libertatis, quia sunt impedimenta, quæ voluntas remouere non potest, neque

A simul cum illis in sensu composito non operari: necessitas antecedens illud idem habet: ergo illa eripit libertatem.

Iam verò minor primi argumenti, quæ erat, quod si Deus concursu suo determinat voluntatem creatam, imponit illi necessitatem antecedentem, nulla eget probatione; necessitas enim antecedens illa est, quæ oritur ex suppositione antecedente, id est, ex suppositione, quæ facit vt voluntas agat, & ponitur independentè ab omni actu voluntatis: determinatio primæ causæ concurrentis facit vt voluntas agat, & ponitur independentè à voluntate: ergo illa facit necessitatem antecedentem.

B Secundo argumentor ex ipsa natura & definitione libertatis, quæ definitur, Potestas agendi & non agendi, positis, idest, stantibus omnibus, quæ ad agendum sunt prærequisita; hoc enim est per quod potentia libera differt à potentia non libera, quæ licet possit non agere quando non adsum ea quæ ad agendum necessaria sunt, positis tamen illis non potest non agere, vt sæpè alibi demonstraui. Ex quo formatur facilis demonstratio.

Illà potentia non est libera, quæ non habet potestatem agendi, & non agendi positis omnibus requisitis ad operandum in sensu composito; quia, vt dixi, nulla est potentia necessaria, quæ sublati requisitis ad agendum, seu in sensu diuiso, non possit non agere: sed si causa prima determinat causam secundam præbendo ei concursum, causa secunda positis omnibus ad agendum prærequisitis in sensu composito, cum illis non potest non agere; nam ille concursus Dei est vnus ex prærequisitis ad agendum: ergo causa secunda non est vnquam proximè libera & indifferens ad agendum, vel non agendum. Imò certum est quod esse liberum, est habere dominium sui actus, vt sæpè dixi; si autem Deus concursu suo determinat voluntatem, illa non habet dominium sui actus: quod probò. Habere dominium sui actus, est illum elicere si velit, & non elicere si velit, vel etiam contrarium elicere: sed si voluntas à Deo determinetur, non potest ita disponere de suis actibus, vt illos eliciat, si velit; & si velit, non eliciat, vel etiam contrarios eliciat; quod enim sic alligatur ad vnus actum, vt non possit illud non elicere, non habet potestatem disponendi de pluribus: ergo si voluntas determinetur à Deo, manifestum est, quod illa non est domina sui actus.

D Denique manifestum est quod voluntas, si à Dei concursu determinetur, nec habet libertatem proximam contrarietatis, idest ad amandum proximum, vel ad eum odio habendum; sic enim habet determinationem concursus ad odio habendum, v. g. vt concursus nullo modo sit ei paratus ad eum amandum. Neque habet proximam libertatem contradictionis, idest ad omittendum actum, vel ad eum ponendum; tunc enim non omittit liberè actum v. g. amoris, quando nullo modo potest illum ponere: sed quoties voluntas omittit actum, nullo modo potest eum ponere, quia quoties voluntas omittit actum amoris, non habet determinationem causæ primæ ad eum ponendum; si enim eam haberet, poneret actum: sed sine tali determinatione non potest ponere actum amoris: ergo voluntas non potest ponere, quoties illum omittit. Sed neque potest illum omittere quoties elicit, quia sic illam determinat concursus, vt non possit illum respuere. Nihil ergo est reliquum libertatis, si determinatio causæ secundæ à Deo est.

E Prima & sollemnis aduersariorum euasio est, quod voluntas posito concursu determinante, potest quidem non operari, vel etiam contrarium operari, in sensu

Ex definitione libertatis.

Tollitur libertas contrarietatis & contradictionis.

Euasio de sensu composito & diuiso.

Quaest. IV. Sect. III. de Concurſu diuino. 105

ſenſu diuiſo; quamuis non poſſit non operari in ſenſu compoſito. Senſum autem compoſitum & diuiſum ſic explicant. Voluntas (inquiunt) determinata non poteſt non operari, ideſt quamdiu habet determinationem; ſed poteſt non operari in ſenſu diuiſo, ideſt ſi auferatur concurſus determinans.

Sed contra ſic inſto. Vt voluntas ſit proximè libera, debet poſſe agere & non agere, ſtantibus omnibus prærequiſitis ad agendum in ſenſu compoſito, & non tantum in ſenſu diuiſo, alioqui, vt ſæpe dixi, nulla eſt cauſa neceſſaria, quæ non agat liberè; nam ignis ſublato concurſu Dei determinante, tam poteſt non agere, quàm voluntas hominis: ergo tam eſt liber. Deinde argumentor. Tunc tantum ſenſus compoſitus, ſeu ſuppoſitio præſens non violat libertatem, quando ponitur dependenter à voluntate, quæ poteſt illum impedire; quando autem ponitur independentem à voluntate, quæ non poteſt illum impedire, toties violat libertatem, & vocatur ſenſus compoſitus, ſeu ſuppoſitio antecedens: ſed concurſus determinans poſitus in voluntate, facit ſenſum compoſitum independentem à voluntate: ergo tollit libertatem. Minor admittitur ab aduerſariis. Probat maior. Aliquis ſenſus compoſitus, ſeu ſuppoſitio præſens, violat libertatem: ſed ille non poteſt eſſe alius ſenſus compoſitus, quàm is, qui eſt independentem à voluntate: ergo ſenſus compoſitus poſitus independentem à voluntate, violat libertatem. Probat maior. Si ſuppoſitio illa quæ auferat poteſtatem non agendi in ſenſu compoſito, non violat libertatem, cæcus liber eſt ad videndum; ille qui detinetur in vinculis, liber eſt ad currendum; beatus liber eſt ad peccandum; amens & puer liberi ſunt ad agendum bene aut male, quia pater illas eſſe ſuppoſitiones, quibus ſublatis, habetur poteſtas agendi; ſi enim amouetur cæcitas à cæco, videbit; ſi tollatur à beato viſio Dei, poterit peccare; ſi vincto ſoluantur vincula, & carcer aperiatur, poterit currere: ergo eſt manifeſtum, quod quoties ſuppoſitio independentem à voluntate tollit in ſenſu compoſito poteſtatem non agendi, violat libertatem, quamuis eam poteſtatem relinquat in ſenſu diuiſo. Et ſanè manifeſtum eſt, quod aliqua ſuppoſitio præſens poteſt afferre voluntati neceſſitatem contrariam libertati: Deus v. g. poteſt cogere ad aliquid voluntatem; cogit v. g. damnatos vt ſint in inferis; homo damnatus ad furcam, cogitur mori: ſed nihil poteſt afferre neceſſitatem, niſi ſit in ſenſu compoſito; quod enim poſitum non eſt, non poteſt afferre neceſſitatem: ergo neceſſitas in ſenſu compoſito tollit libertatem.

Altera euasio de potentia ſimulatis & ſimilitate potentia.

Altera euasio aliter explicat ſenſum compoſitum & diuiſum. Voluntas (inquiunt) in ſenſu compoſito non poteſt non agere, neque aliud agere, ſed tantum in ſenſu diuiſo, ideſt non poteſt actio contraria, vel non actio componi, & iungi cum concurſu determinante; ſed tamen voluntas retinet ſemper potentiam ad non actum, vel ad actum contrarium; ſicque ſuppoſitio antecedens non deſtruit potentiam agendi, & non agendi, quamuis impediat actionem, & non actionem: ſicut duæ actiones contrariæ non poſſunt eſſe ſimul, & tamen voluntas habet ſimul potentiam ad actiones contrarias; ſimiliter enim voluntas poſito concurſu habet ſimilitatem potentia, ſed non habet potentiam ſimilitatis, ideſt ad oppoſita ſimul habenda.

Sed contra. Voluntas quæ habet concurſum determinantem in ſenſu compoſito, eodem modo ſe habet, quo voluntas beati habentis Dei viſionem;

A quo potentia motrix hominis vincti; quo voluntas pueri, aut amentis: ſed in illis omnibus potentia non eſt proximè libera: ergo neque proximè libera eſt voluntas determinata. Probat maior; nam voluntas Beati v. g. quamuis propter viſionem non poſſit carere actu amoris, habet tamen potentiam ad amandum, vel non amandum; ideſt, quamuis non habeat poteſtatem ſimilitatis, habet tamen ſimilitatem potentia: ſed voluntas determinata per concurſum non habet potentiam ſimilitatis, ſed tantum ſimilitatem potentia: ergo eodem modo ſe habet. Vnde iterum argumentor. Vt aliqua potentia ſit proximè libera, non ſufficit vt habeat ſimilitatem potentia, ſed exigitur vt habeat potentiam ſimilitatis; non ſufficit quod habeat entitatem potentia agendi & non agendi, ſed debet habere antecedenter potentiam ſimilitatis; non quidem copulatiuè, vt patet, quia non poteſt agere ſimul, & non agere; implicat enim vt iungat actum cum non actu; ſed diſiunctiue, ita vt poſſit agere ſi velit, vel non agere ſi velit; alioqui in omnibus exemplis quæ attuli, potentia eſſet proximè expedita: ſed voluntas habens concurſum non habet diſiunctiue potentiam ſimilitatis: ergo non eſt proximè libera.

Dices, Voluntas habens amorem in ſenſu compoſito, non poteſt habere carentiam amoris: ergo libertas non exigit potentiam ſimilitatis.

Instantia.

Reſp. dixiſſe me ſapius, quod ſenſus compoſitus poſitus dependenter à libertate, non tollit libertatem, ſed eam ſupponit; vnde conſeſſo antecedente, diſtinguo conſequentiam; ergo libertas non exigit potentiam ſimilitatis, conſequentem, concedo; antecedentem, nego.

Tertia ratio eſt, quia ſi cauſa ſecunda propter dependentiam & ſubordinationem eſſentialem ad cauſam primam debet determinari à cauſa prima, neque ſine illa determinatione poteſt erumpere in vllum actum; certè neceſſario ſequitur, quod Deus eſt verè ac propriè cauſa, & author peccati cuiuſlibet, non tantum ſecundum materiale, ſed etiam ſecundum ipſum formale peccati. Sed hoc in Theologia plenè (vt arbitror) demonſtratum eſt. *1. diſput. 5. non vigebo pluribus*, hanc vnā rationem omnino claram hîc addens. Tunc determinatur voluntas ad malitiam formalem peccati, quando determinatur ad aliquid, quo poſito inuitabilis homini eſt malitia formalis: ſed ſi voluntas determinetur ad id, à quo hîc & nunc inſeparabilis eſt malitia, determinatur ad aliquid, quo poſito inuitabilis illi eſt malitia: ergo determinatur ad malitiam formalem. Probat maior. Malitia formalis vel eſt aliquid priuatiuum, vel eſt poſitiua formalitas: ſed voluntas non poteſt determinari ad illud priuatiuum, aut ad formalitatem, niſi quatenus determinatur ad id à quo inſeparabiliter reſultat: ergo ſi voluntas determinatur ad materiale, ex quo reſultat priuatio, vel formalitas, determinatur etiam ad formale.

Deus erit cauſa & author peccati.

Confirmatur clariffimo exemplo. Sit Iudas in ſtatu, in quo deliberat, an proditor ſit Chriſtum, an non: Deus ex ſua ſola voluntate determinat illum ad prodicionem, potiùs quàm ad non prodicionem; potiùs ad malum, quàm ad bonum; non vt impleat munus cauſæ primæ, nam æquè illud impleat, ſi determinaret ad bonum. Tunc oſtendo manifeſtè, quod Deus Iudam determinat ad formalem malitiam. Si quando Deus Iudam determinauit ad materiale peccati, non determinaret ad formale, Iudas ſe ipſum ad illud decerneret: ſed poſito quod Iudas determinatus fuerit ad materiale, à quo inſeparabilis

PHODG

parabilis est malitia, & quo posito, malitia illi est inquitabilis, non se determinat: quod probat. Iudas non se determinat ad id quod non est in eius electione ut sit, vel non sit: sed posito quod Iudas sit determinatus ad aliquid, quo posito non potest vitare malitiam, non est in eius electione ut sit, vel non sit malitia: ergo Iudas determinatus ad materiale peccati, non se determinat ad formale.

Alia plura possem addere, quæ sequuntur incommoda, & absurda ex sententia, quam impugno; quæ tamen quia spectare videntur ad Theologiam, prorsus hic omitto, quia solum hic specto Dei concursum naturalem: de auxiliis gratiæ planè abstineo dicere.

Prima obiectio ex multis testimoniis S. Thomæ.

Obiiciuntur primò aliqua testimonia S. Thomæ. Primò enim (ut supra monui) dicit S. Doctor, *causas secundas moueri à prima*; imò negat illas agere nisi ab ea motas. Vbi præuius concursus videtur indicari, & inclinari. Tertiò ait, *esse in Deo ideas præfinites & prædeterminantes*. Quartò ponit *quest. 3. de potentia, art. 7.* duplicem virtutem in potentia creatam; vnam firmam & permanentem, alteram transeuntem; quæ vltima virtus esse non potest aliud, quàm præmotio voluntatis à Deo. Denique Deum vocat causam primam: non est autem causa prima, si non determinat, sed determinatur.

Resp. In nullo ex huiusmodi testimoniis significari determinationem causæ secundæ à prima. Dicit S. D. causas secundas moueri à prima eo modo, quo dicitur grauius & leuius moueri à generante, quia virtutem ab eo mouendi acceperunt; in quo etiam sensu negat illas agere nisi motas. Vbi etiam sepius significat actus indeliberatos voluntatis liberæ, quorum principium est sine dubio causa prima, ne detur progressus in infinitum. Vnde dicit sepe Philosophus, illos esse à bona fortuna. In eodem sensu dicit S. Doctor, causas secundas inclinari ad agendum, & applicari, quatenus accipiunt ab eo virtutes naturales, per quas inclinantur & applicantur. Ponit etiam in Deo ideas præfinites, & prædeterminantes actiones omnes creaturarum, etiam liberarum, postquam vidit illas futuras sub conditione; tunc enim sine vlllo libertatis dispensio prædefinit illas fo maliter absolute, non tamen sine conditione aliqua virtuali, ut exposui prima parte. Merito etiam statuit duplicem potentiam in causa creata; vnam quæ intrinseca sit, & innata; alteram quæ sit transiens, & extrinseca tantum, vbi significatur solum Dei omnipotentia parata præbere concursum simultaneum. Denique nihil mirum est, Deum causam vocari primam, quia eius virtus vniuersalis est, & ad omnes effectus sic necessaria, ut nulla causa sine illo cooperante possit exercere suam virtutem, sed sint inertes omnes, & emortuæ sine Deo.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. A causa indeterminata & indifferente implicat oriri effectum determinatum; determinatum enim & indeterminatum opponuntur contradictoriè: omnis causa libera est indifferens, nisi aliunde determinetur: ergo à causa secunda libera non potest oriri certus effectus & determinatus, nisi Deus ad illum determinet. Deinde quando aliquis effectus determinatus prodit ab aliqua causa, debet reddi ratio cur ille potius effectus prodeat, quàm alius: sed si prodeat à causa indifferente, non poterit assignari vlla ratio: ergo non potest vllus effectus prodire à causa indifferente, nisi Deus illum determinet.

Resp. primò quidem, eodem planè argumento probari posse, quod Deus debet ab extrinseco agen-

te determinari, cum sit maximè liber, & indifferens ad agendum, aut non agendum. Vnde

Resp. secundò, quod à causa indifferente actiue potest effectus prodire determinatus, quia illa causa dicitur actiue indifferens, quæ vim habet se determinandi ad opposita; vnde mirum non est, quod ab ea prodeat effectus determinatus. A causa verò indifferente, quæ vim non habet se determinandi, certum est non posse oriri effectum determinatum, nisi ab extrinseco illa determinetur. In causa igitur libera se ipsam determinante redditur ratio cur hic actus prodeat ab ea nunc potius, quàm alius, quia illa causa cum sit domina suorum actuum, cum posset se non determinare ad hunc actum, libere tamen ad illum se determinauit; nec enim reddi potest alia ratio, quare voluntas velit, nisi quia vult.

Obiicitur tertio: Necessitas ex suppositione non est contraria libertati; determinatio Dei concurrentis necessitas tantum est ex suppositione, qualem facit Dei præscientia, & prædefinitio: ergo illa determinatio non tollit libertatem.

Resp. distinguendo maiorem; necessitas ex suppositione consequenti, id est quæ causatur libere à voluntate, atque adeò sequitur eius determinationem, non est contraria libertati, concedo; necessitas ex suppositione antecedente, quæ videlicet causat actum voluntatis, & eum non supponit, non est contraria libertati, nego: si enim certum est, quod aliqua necessitas tollit libertatem, certe illa debet esse aliqua suppositio; nam id quod non supponitur esse, non tollit libertatem; determinatio autem illa voluntatis antecedens est, & non causatur ab vlllo actu voluntatis, ideo illa prius exscindit omnem usum libertatis. Scio alia multa proferri ab aduersariis, quæ sanè vmbra difficultatis non habent, ut cum aiunt solam causam vniuersalissimam posse producere vniuersalissimum effectum, id est esse existentiam; solam causam summè æqualem producere posse vltimam actualitatem, seu existentiam. Sed hæc, & alia huiusmodi absolute negari debent, sequeretur enim ex iis, nullam causam secundam habere virtutem agendi.

§. III.

Verum causa secunda determinet causam primam ad speciem, & ad exercitium actus.

Dico primò, causas secundas, tum necessarias, tum liberas determinare obiectiue causam primam ad speciem, & ad indiuiduum actus, non absolute, sed supposito eius decreto æterno de concursu causis secundis præbendo, quoties illum exigent.

Obserua primò, duobus modis posse vnam causam determinari ab alia, primò effectiue, secundò obiectiue. Determinare causam aliquam effectiue, est producere aliquid in ipsa causa, quod illam trahat ad opus, ut artifex effectiue determinat securum ad sciendum lignum, imprimens illi motum. Determinare obiectiue causam aliquam, est ostendere illi aliquid, quo viso statim libere se applicet ad id, ad quod decreuit se applicare; ut cum pauper, cui decreueram subuenire, ostendit mihi suam indigentiam, determinat me ad faciendam illi nunc elemosynam, quam aliqui non facerem. Certum est non posse Deum effectiue à causa secunda determinari; nihil enim in ipso Deo produci potest: sed determinare illum creatura potest ostendendo ipsi suam necessitatem, & exigentiam, cui Deus semper decreuit subuenire. Hoc est determinare obiectiue.

Obscure

Quaest. IV. Sect. III. de Concursu diuino. 167

Determina-
re ad spe-
ciem.

Ad exerci-
tium.
Ad indiui-
dum.

Prima pars
conclusio-
nis.

Secunda
pars con-
clusionis.

Obserua secundò, determinationem aliam esse quoad speciem, aliam quoad exercitium, aliam quoad indiuiduum. Determinare influxum secundum speciem, est efficere ut influxus tendat ad effectum talis speciei, non alterius, v. g. ut ignis producat, non aqua. Determinare secundum exercitium, est efficere ut effectus nunc potius producat, quam ante. Determinare ad indiuiduum, est facere ut influxus tendat ad hunc numero effectum potius quam ad alium eiusdem speciei, v. g. quod producat ignis A, potius quam ignis B. His positis,

Dixi causam primam determinari obiectiue à causa secunda quoad speciem & exercitium, non quod causa secunda determinet absolute voluntatem Dei ad dandum huc & nunc talem concursum in specie; sic enim Deus se voluntarie determinat, cum sit liber; sed quia est obiectiua ratio postulans in tali tempore concursum huius speciei, & non alterius, quem Deus non potest negare posita voluntate, quam ab eterno habuit subueniendi necessitati causarum secundarum.

Prima ergo pars de determinatione ad speciem actus manifesta est primò pro causis necessariis, quia illae sunt ex sua natura determinatae ad vnum, neque possunt ad alios effectus excurrere: v. g. ignis ex sua natura determinatus est ad producendum ignem, non aquam; ideoque natura ignis est tota ratio cur Deus cum igne potius ignem producat, quam aquam: ergo causae naturales determinant Deum ad speciem actus; id est propterea Deus praebet concursum ad effectum talis speciei, & non alterius, quia causa secunda petit concursum talis speciei, non alterius; eamque suam indigentiam obicit Deo. Deinde pro causis liberis hoc etiam patet, quia libertas contrarietatis sita in eo est, quod voluntas se ipsam determinet ad actum talis speciei, & non alterius, v. g. ad amorem potius, quam ad odium: sed non potest determinare se ipsam ad speciem, quin etiam determinet Deum obiectiue; si enim voluntas determinet se ipsam ad amorem, & non ad odium, ratio cur Deus concurrat ad amorem erit exigentia & determinatio causae secundae, non autem determinatio Dei: ergo causa secunda libera Deum determinat ad speciem.

Et hoc vnum voluere omnes illi Doctores qui dicunt, concursum, quem Deus praebet, esse indifferentem ex eo, quod non tendat nisi ad rationes generales entis; sic enim docent Molina, & Ruiz nuper citati; non enim intelligunt, quod à Deo producantur solae rationes genericae, creatura verò producat rationes specificas, quo nihil dici posset absurdius; quia cum rationes specificae sint entia per participationem, debent produci à Deo; & cum identificentur cum rationibus genericis, certe produci vna non potest sine altera. Volunt igitur tantum illi Doctores, concursum Dei esse indifferentem, quia quamuis totus effectus secundum omnes gradus sit à Deo, Deus tamen à causa secunda determinatur ad speciem actus: ratio enim cur effectus sit in tali specie, est determinatio creaturae, non autem Dei determinatio; ideoque formaliter eius concursus est indifferens, & tendit ad solas rationes entis superiores, quamuis realiter ad omnes tendat, cum eius concursus sit ipse concursus creaturae.

Secunda pars de determinatione ad exercitium non est minus euidens, primò pro causis necessariis, quia illae positis omnibus requisitis ad agendum, ita determinatae sunt ex sua natura, ut non possint non agere: ergo illae non determinantur à Deo, sed Deum determinant.

Secundò pro causis liberis probata est in supe-

riori assertionem, ubi probatum est, causam secundam non determinari à prima: ergo causa secunda determinat causam primam, quia scilicet alioqui tota excideretur libertas & indifferentia voluntatis; libertas enim contradictionis est indeterminatio ad agendum, & non agendum, & determinatio voluntatis per se ipsam, quod alibi saepe demonstratum est. Voluntas ergo determinat seipsam ad exercitium actus, & ad illud Deum determinat. Vide ibi dicta.

Obicitur primò. Si causa secunda Deum determinat, sequitur Deum in agendo pendere à creatura, quod nemo dicere auit. Probatur tamen, quia si verum est dicere: Idem Deus operatur, quia causa secunda operatur; verum est dicere, quod Deus pendet à creatura: sed si causa secunda Deum determinat, verum est idem Deum operari, quia causa secunda operatur: ergo verum est quod Deus in operando pendet à creatura. Deinde si causa secunda determinaretur à Deo, causa secunda penderet à Deo in operando: ergo si causa prima determinetur à causa secunda, certe pendet à causa secunda.

Resp. negando sequi, quod si Deus determinetur obiectiue, supposito suo decreto, pendeat à causa secunda in operando; sine illa enim operari posset si vellet; & si noller operari, non operaretur: si ergo ab aliquo penderet, à suo penderet decreto, non à creatura; nam licet Deus exigentiam sequatur creaturarum in operando, posset tamen ea neglecta operari quilibet aliud. Quod autem hoc nolit, non propterea dependet à creaturis in operando, sed tantum propter immensam suam liberalitatem decreuit earum sequi exigentiam. Ad argumentum negatur prima illa maior; si verum est, Deum idem operari, quia creatura operatur, verum est quod Deus in operando pendet à causa secunda. Hoc (inquam) nego, quia Deus obiectiue solum determinatur, & supposito decreto suo. Si causa secunda determinaretur à Deo, penderet ab eo, quia determinaretur effectiue, non obiectiue.

Obicitur secundò. Si causa secunda seipsam determinat, & causam primam, debet causa secunda dici primum principium sui actus: sequetur etiam quod causa prima subest, causa verò secunda praest; imò quod Deus causa est secunda, creatura verò est causa prima. Denique sequetur, Deum cum creaturam videt labi ad malum, lapsum eius sequi, suoque influxu adiuuare, trahique ab eo in societatem flagitij, quod designat.

Resp. duo posse intelligi per primum principium sui actus: primò principium omnino independens ab alio: secundò id quod se ipsum determinat. Creatura non potest priori modo dici primum principium sui actus, sed tantum secundo modo. Et sanè quando voluntas malè facit, non potest assignari principium vllum antèrius voluntate, & ipsa est primum principium suae ruinæ. Quod ad titulum sequi, praestare causam primam, & secundam subest, negandum est, quia causa secunda non absolute primam determinat, sed tantum ex suppositione diuini decreti facti liberaliter, ratione cuius voluit libertatis inclinationem sequi ut posset voluntas operari libere, & mereri, aut demereri, in quo non subest, sed adiuuat operantes ex nostra determinatione. Vnde nec sequitur, quod Deus causa sit secunda; causa enim prima non illa dicitur, quae determinat; sed illa cuius influxus omnibus planè aliis agentibus necessarius est. Denique de societate flagitij quod additur, supra reiectum est, cum dixi Deum non concurrere nisi ad materiale peccati, cum concurrat ut causa prima, & benè faciat id quod malè creatura operatur.

Obicitur

Prima ob-
iectio.

Secunda
obiectio.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio. Tunc voluntas non potest seipsam determinare quando non habet actualem concursum Dei: sed si voluntas Deum determinat, non habet actualem Dei concursum tunc quando seipsam determinat: ergo si voluntas Deum determinat, non potest seipsam determinare. Maior est evidens, quia sine Dei concursu creatura nec agere potest, nec determinare seipsam. Probatur minor. Si creatura Deum determinat, prius determinat seipsam, quam determinet Deum: sed Deus non exhibet suum concursum antequam sit determinatus: ergo Deus non exhibet suum concursum nisi postquam creatura seipsam determinavit.

Respondeo, determinationem creaturæ voluntatis posse concipi, vel pro ut actu ponitur, vel pro ut concipitur futura sub conditione, si nimirum diuinus ei detur concursus. Non potest quidem actu poni determinatio creaturæ antequam actu ponatur diuinus concursus, sed antequam Deus ponat suum concursum, potest cognoscere illam determinationem pro ut futuram hic & nunc, si præbeat voluntati suum concursum. Id quod Deum determinat, non est actualis ipsa determinatio creaturæ, sed est illa determinatio præiusta sub conditione si detur concursus.

Ad argumentum itaque conceditur maior, & minor distinguitur: sed si voluntas Deum determinat, non habet actualem Dei concursum tunc quando actualiter determinat seipsam, nego; tunc quando cognoscitur sub conditione quod seipsam determinabit, concedo: tunc enim sufficit si habeat concursum paratum sub conditione, non requiritur ut illum actu habeat. Ad probationem distinguitur maior: si voluntas Deum determinat, prius determinat seipsam actu, quam determinet Deum, negatur; prius cognoscitur determinare seipsam sub conditione, concedo.

Instabis: Illa determinatio creaturæ necessariò est à Deo, cum sit ens participatum: ergo Deus determinat creaturam.

Resp. distinguendo antecedens: illa determinatio creaturæ est à Deo, formaliter ut determinatio est, nego; pro ut actio est, concedo.

Multa video contra hoc adhuc posse obijci. Primo, quod impossibile videatur decretum, quod Deus dicitur habere de præbendo concursu; quia illud erit contrarium libertati. Secundo, quia nihil videtur assignari posse, per quod causa secunda determinet Deum ad præbendum concursum; id est, quod nihil Deus videre potest in creatura, per quod determinetur hic & nunc ad exhibendum concursum, & non antea. Quæ duo breuiter postea expediri poterunt, quantum satis est Philosopho; plenior enim illa tractatio data est prima secundæ.

S. III.

Utrum causa prima determinet causam secundam ad indiuiduum actus.

Conclusio
affirmans.

Deo tertio determinationem effectus quoad indiuiduum actus peti à causa prima, non autem à causa secunda, vel à circumstantiis aut materia: id est, agens creatum elicit hunc effectum numero, & non alium; hanc actionem numero, & non aliam in eadem specie, quia Deus determinat ut hic effectus numero, & hanc numero actio producantur. Ita docent Suarez *disp. 5. sect. 9. num. 7.* Hurtadus *disp. 10. sectione 4.* contra Valquem *tom. 3. in 3. partem, disp. 74. c. 8.* Valentia *3. parte, disp. 11. q. 1. art. 3.*

A Ratio est, quia determinatio effectus ad indiuiduum non potest oriri ab alia causa, quam à prima: ergo fit à causa prima. Antecedens probatur primo pro causa libera; illa enim non potest se determinare ad id quod non cognoscit: sed non cognoscit varias actuum indiuiduationes, cum enim amas, non præfers amorem A, amor B: ergo causa libera non potest se determinare ad indiuiduum actus.

Secundo idem probatur in omnibus causis; vel enim hæc determinatio peteretur ab ipsa natura causæ, vel ex intrinseca ratione effectus certum postulantis ordinem, vel ex circumstantiis, vel à tempore: à nullo ex his capitibus potest oriri: ergo à sola causa prima oriri potest. Primo quod non possit oriri ex ipsa natura causæ, probatur, quia ignis est omnino indifferens ad producendum ignem A, vel ignem B, aut C: neque habet in se aliquid, quo determinetur potius ad ignem A, quam ad ignem C. Secundo non petitur ab intrinseca ratione effectus qui postulet esse prius, quam alter; quia si daretur essentialis ordo effectuum inter se, non posset etiam diuina virtute fieri ut ordo hic mutaretur: hoc autem falsum est, quia in resurrectionibus miraculosis effectus, qui antea erant priores, facti sunt posteriores: non est igitur ordo iste effectuum intrinsecus effectui. Tertio non à materia, quia illa indifferens est ad omnes formas & actiones recipiendas, cum sit potentia vniuersalis. Quarto non à circumstantiis, quia illæ circumstantiæ sunt aliquod indiuiduum: ergo causa illarum circumstantiarum debuit determinari per aliquid aliud, non à circumstantiis aliis, sic enim daretur progressus in infinitum.

Tertio declaratur modus, quo causa prima determinat causam secundam ad indiuiduum actus; ius determinationis. quando enim ignis v. g. hic & nunc applicatur ligno, habet virtutem completam ad calefactionem ut octo; sed nihilominus ex se indifferens est ad illam, vel ad illam calefactionem ut octo, neque magis inclinat in vnam, quam in aliam; tantum enim curat facere actionem aliquam singularem; hoc autem vel illud indiuiduum facere non curat. Videns itaque Deus causam secundam ita perplexam, ut suppleat defectum causæ naturalis, determinat ad indiuiduum, tribuens hunc numero concursum, & non alium ex innumeris quos præbere tunc posset: & quia diuinus concursus idem omnino est cum concursu creaturæ, necesse est concursum causæ secundæ determinari hoc modo ad hanc singularitatem, & consequenter ad hunc effectum numero; v. g. si possum scribere duobus calamis, tu verò eripias mihi vnum, tunc permittis mihi scriptionem per vnum, & impedis scriptionem per alterum.

Obiicitur primo. Causa prima non potest determinare ad indiuiduum, quin determinet etiam ad speciem & exercitium, quia gradus indiuiduus idem est cum specifico; qui enim determinat ad gradum indiuiduum, determinat ad omnia, quæ cum ipso identificantur; sicut qui producit gradum indiuiduum, necessariò producit specificum.

Resp. negando causam secundam determinari à Deo quoad speciem & exercitium, etiam si determinetur ad indiuiduum, quia illi gradus, quamuis identicè sint vna res, distinguuntur tamen formaliter: nego autem eum qui determinat ad gradum indiuiduum, determinare ad omnia, quæ sunt vnum realiter cum illo gradu indiuiduo, sed tantum ad ea quæ sunt vnum formaliter. Fateor eum, qui producit gradum indiuiduum, producere necessariò gradum specificum, quia productio terminatur ad

rcm

tem propt̃ est in se à parte rei; determinatio terminatur ad rem propt̃ subest intellectui praescedenti formalitatem vnam ab alia, vt dixi agens de praefinitionibus obiectiuis.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Si determinatio quoad speciem & exercitium peteretur à causa prima, excideret tota libertas creata: ergo excidit etiam libertas, si Deus determinet ad indiuiduum. Probatur consequentia, quia posito quod Deus decreuerit dare hunc numero concursum, & non aliū, voluntas non est amplius indifferens ad producendam vllam aliam actionem: ergo non habet plenam libertatem; si enim plena libertas tollitur per determinationem ad speciem, certè illa tollitur multò magis per determinationem ad indiuiduum.

Resp. libertatem causae secundae nullo modo tolli per determinationem ad indiuiduum, sicut tolleretur per determinationem quoad speciem vel exercitium. Ratio est, quia determinatio quoad indiuiduum non tollit libertatem contrarietatis, neque libertatem contradietionis, quae duae sufficiunt ad integram libertatē. Triplex videlicet excogitari potest voluntatis indifferencia. Prima est libertas contrarietatis, qua possum amare, vel odire. Secunda contradietionis, qua possum amare, vel nō amare. Tertia libertas ad indiuiduū, qua possum elicere amorem A, vel amorē B. Essentia creatae libertatis exigit duas priores indifferētiās, sed vltimam istam non exigit. Igitur determinatio quoad indiuiduū cum non tollat libertatem contrarietatis, aut contradietionis, nec enim determinat ad agendū, neque ad non agendū intra talē speciem, nullo modo tollit libertatem, sicut eam tolleret determinatio quoad speciem, & quoad exercitium; determinatio enim quoad exercitium supponit duas determinationes iam factas, vnde nec facit vt voluntas, quae non esset operatura, operetur, neque vt eliciat actum talis speciei, quem non esset elicitura; sed tantū facit vt actum eiusdem speciei cum ceteris innumeris quos posset elicere voluntas, eliciat potius quā alios.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio. Voluntas est libera non solum ad amandum & non amandum, sed etiam ad amandum intensē, aut remissē; sed intensio & remissio actus pertinent ad indiuiduationem actus; ergo voluntas libera est circa indiuiduationem actus. Minor est certa; nam amor vt quatuor, non differt specie, sed indiuidualiter tantū ab amore vt sex.

Resp. voluntatem esse liberam, & se determinare ad amandum intensē, vel remissē; sed nego determinationem ad intensionem & remissionem actus esse determinationem ad indiuiduum, quia voluntas potest elicere plures actus intensos vt sex, & plures actus intensos vt octo. Si quid ratur ergo, quomodo determinetur ad hunc actum vt sex potius quā ad alium actum vt sex, fateor quod intensio actus non pertinet ad speciem actus, sed est aliquid accidentale ipsi qualitati; ideo dici potest pertinere ad speciem accidentalem.

Quarta obiectio.

Obiicitur quarto. Si causa secunda esset prius indifferens quoad indiuiduum actus, ita vt posset quodlibet producere, posset etiam producere naturaliter effectum iam corruptum sine vllō miraculo, & sic mortuorum resurrectio non erit impossibilis naturaliter.

Resp. causam secundam esse quidem ex se indifferentem ad omnes effectus, qui possunt produci naturaliter, cuiusmodi non est effectus iam corruptus; sed quia tamen causa propter quam reproduci non potest effectus, solum est (vt aliās dixi) decretum diuinum, ideo dici potest causam secundā esse quidem ex se indifferentem ad productionem effectus corrupti, si adsint omnes dispositiones requisitae ex parte subiecti, & Deus ad eum determinet: g. sol hodie indifferens est, quantum est ex se, ad producendum idem lumen quod heri producebat; si enim Deus illū determinaret

R. P. de Rhodis curf. Philosoph.

A ad eius productionem, tam bene illum produceret, quā aliud lumen: & quando corpus embryonis formatum est, & paratum ad vnionem cum anima, tam bene vniretur animae hominis mortui, quā alteri animae de nouo creatae. Sed absolutè tamen dici non debet causa secunda indifferens ad productionē effectus corrupti, quia propter diuinum decretum de non reproductendis effectibus corruptis, & saepe propter defectū dispositionū necessariarū ad productionem talis effectus, ille non potest sine miraculo iterū produci. Resurrectio ergo mortuorum est verè supernaturalis secundū modum, non propter solum Dei decretū, sed quia suppletur in ea dispositiones necessariae ad productionem effectus; solo videlicet imperio, in instanti, sine vllō agente applicato, sine materia vlla disposita per prauas alterationes, corpora corrupta & dissipata resumunt priorem statum, quod est supernaturale.

§. IV.

Quale sit decretum, quo proximè Deus omnipotentiam suam applicat ad praebendum concursum.

C Contra datam resolutionem de determinatione causae primae per causam secundam, grauissima (vt notabā) difficultas est, quia Deus non potest actu praebere suum concursum causae liberae hic & nunc operanti, quin ab aeterno decreuerit concursum illum praebere; id est, quin habuerit voluntatem fixam & determinatā praebendi hoc tempore talem numero concursum; Deus enim in tēpore nihil facit, quod facere non decreuerit ab aeterno. Sed neque fuit illud decretum duntaxat aliquod generale ac confusum, quo dixerit, *Volo concurrere cum causis secundis quoties ipsae hoc exigent*; sed etiam dixit distinctissime, *Volo cum tali causa, in hoc instanti concurrere ad talem actū*; & quando actu exhibet concursum dicit, *Volo hic & nunc applicare meam omnipotentiam, & praebere concursum*. Vnde videtur quod illud decretum absolutū est, efficax, determinatum, & antecedens productionem effectus; sed cum decreto absoluto & antecedente videtur non posse stare voluntatis indifferencia, cum huiusmodi decretū non possit frustrari effectū; ergo cum concursu Dei non potest stare indifferētia voluntatis creatae.

Statu controuersia.

D De hoc Dei decreto fusè disputabam prima secunda, agens de libertate voluntatis; & plenè de illo discesserunt Suarez disp. 22. Metaph. §. 7. & lib. 1. de concursu Dei, c. 14. Vasques 1. p. disp. 87. c. 1. Lessius de gratia, c. 4. Arrabal disp. 77. Ruiz de voluntate Dei, disp. 45. Moncaus disp. 13. c. 9. Fasolus q. 19. art. 4. Herice, Ariaga, & reliqui Theologi communiter. Mihi obiter indicasse hic satis erit quae alias dixi plenius.

Dico tertio. Decretum, quo Deus proximè applicat suam omnipotentiam ad cooperandum causis secundis liberis, non esse simpliciter antecedens, sed sequi: scilicet eorū quae voluntas liberè factura est, nec esse simpliciter determinatū & absolutum, neque simpliciter conditionatum & indifferens; sed ita esse absolutum, vt aequiualeat sit conditionatum & indifferens.

E Quatuor partes habet conclusio sigillatim, sed breuissimè probandas. Primo, quod decretum illud non sit simpliciter antecedens, probatur, quia illud decretum, quod sequitur praerisionem conditionatam eorum quae voluntas factura est, non est simpliciter antecedens; nam licet antecedit effectum absolutè futurum, sequitur tamen illum futurum sub conditione: sed voluntas dandi concursum voluntati liberae hic & nunc, sequitur praerisionem conditionatam actus voluntatis, aliqui necessitaret voluntatem antecedenter & eā modo ageret voluntas: ergo illa voluntas diuina non est simpliciter antecedens.

Illud decretum non antecedens.

Secundò,

Non est simpliciter absolutum.

Secundò, quod illud decretum non sit simpliciter absolutum & determinatum, probatur primò, quia si simpliciter efficax, absolutum, & determinatum ad vnum, voluntas nunquam facere posset ea quæ non facit, & ita nunquam peccaret aliquid omitiendo. Probatur hæc sequela, Voluntas facere non potest id ad quod paratur non habet cōcursum: sed voluntas nunquam haberet paratum cōcursum ad ea opera, quæ non facit; Deus enim non pararet cōcursum nisi per decretum absolutum & efficax, quod semper habet effectum: ergo voluntas nunquam facere potest ea quæ omittit, si decretum hoc Dei est absolutum & determinatum. Secundò, vel illud decretum ita sequitur consensum voluntatis præuissum conditionatè, vt dicat ordinem ad præuisionem illam, vel ita vt nullum ordinem ad eam dicat; si dicit ordinem ad illam scientiam: ergo non est simpliciter absolutum, sed includit aliquam conditionem, vt patet; si non dicit vllum ordinem ad illam scientiam, neque vllò modo ab ea pendet: ergo facit necessitatem antecedentè simpliciter; quod probò. Illa est suppositio simpliciter antecedens, quæ non pēdet vllò modo à consensu voluntatis, & necessariò infert effectum: hoc decretum nullo modo penderet à consensu voluntatis, & necessariò infert effectum, cum esset absolutum & efficax: ergo illud decretum esset suppositio antecedens. Tertiò, si decretum illud absolutum est, & efficax, Deus per scientiam necessariam, non autem per scientiam conditionatam præuideret consensum voluntatis, & sic ille consensus est simpliciter necessarius. Probo hanc sequelam. Implicat vt Deus præuideat consensum voluntatis futurum conditionatè, quin præuideat omnes eius causas, quæ necessariè sunt ad eius existentiam, quarum vna est decretum efficax dandi cōcursum: sed Deus per scientiam necessariam, non autem per scientiam vllò modo liberam cognoscit, quod si habeat decretum absolutum dandi cōcursum, voluntas operabitur; hoc enim est omninò necessarium: ergo Deus cognoscit consensum voluntatis per scientiam necessariam. Neque satis facit Vasques dicens, istud esse decretum duntaxat comitans; patet enim quod sit antecedens, cum sit vnum ex prærequisitis vt ponatur consensus.

Non est formaliter conditionatum.

Tertiò, quod illud decretum non sit simpliciter conditionatum, probatur, quia voluntas purè conditionata non potest ponere actu & efficaciter effectum, quamdiu manet conditionata: hæc Dei voluntas actu, & efficaciter ponit cōcursum, est enim voluntas actu cōcursum præbens voluntati consentienti: ergo illa voluntas non est purè, ac formaliter conditionata. Deinde si voluntas illa esset conditionata formaliter, Deus diceret, *Ego volo præbere cōcursum si voluntas consenserit*: hoc autem implicat, quia cum Dei consensus & consensus voluntatis sint actio eadem, Deus diceret, *Volo concurrere, si concurrero*: ergo voluntas illa non est formaliter conditionata.

Non est indifferens.

Quartò, quod illud decretum non sit simpliciter inefficax, & indifferens ad disuncta, ita vt Deus habeat solum voluntatem concurrenti ad amorè, vel ad odium, & applicandi suā omnipotentiam ad bonum, vel ad malū opus, demonstrari potest primò, quia illa voluntas est efficax, quæ habet suum effectum; voluntas enim inefficax dicitur illa, quæ non habet effectum; inefficax illa, quæ habet effectum: sed voluntas exhibens hanc & nunc cōcursum ad amorè, habet effectum; voluntas enim actu amat, vt suppono: ergo illud decretum non est inefficax. Secundò, quod etiam non sit indifferens ad duo disuncta, probatur manifestè, quia illa voluntas non est indifferens ad duo disuncta, quæ habet effectum determinatū ad vnam partem disunctionis, & non ad aliam: sed voluntas qua Deus proximè hinc & nunc applicat suam omnipotentiam mihi loquenti, habet effectum

A cum determinatū ad vnam partem disunctionis, & non ad aliam: ergo illa voluntas non est indifferens ad disuncta. Deinde implicat vt illa voluntas sit indifferens, & tamen efficax, alioqui poneret actu duo contradictoria; vellet enim efficaciter agere: ista voluntas, qua Deus proximè applicat suam omnipotentiam, est efficax, vt ostendit ergo implicat vt illa voluntas proxima sit indifferens; si enim æqualiter terminatur ad disuncta, quæ opponuntur cōtradictioni, certè ponit omninò æqualiter vtrumque disunctum oppositum cōtradictioni. Denique illa voluntas cum operatur, non est indifferens ad disuncta, quæ antequam operetur, determinatur à causa secunda ad vnam partem disunctionis: sed Dei voluntas determinatur à causa secunda ad vnam partem disunctionis: ergo voluntas illa proxima non est simpliciter indifferens. Dico, voluntas proxima; quia certum est, quod voluntas remota & generalis præbendi cōcursum omnibus causis liberis, est indifferens & conditionata.

Quintò itaque sequitur vt decretum istud sit conditionatum, vt dixi, virtualiter, & æquiualeuter, ita vt Deus non dicat, *Volo concurrere si voluntas consenserit*; sic enim decretum esset conditionatū formaliter: sed, *Volo concurrere ita vt non hoc vellem, si voluntas creata vellet omittere actionem*, quod est decretum esse conditionatum virtualiter. Probatur autè, quia istud decretum, vt probauimus, nec est simpliciter absolutum, ne obstat voluntati liberæ; nec est formaliter & simpliciter conditionatum, ne sit inefficax: ergo est conditionatum virtualiter, sic enim neque simpliciter antecedens est, cum supponat scientiam conditionatam, & ab illa penderet; neque tollit libertatem, cum includat illam vt conditionem. Neque inefficax est, cum absolute dicat, *Volo concurrere, sed ita tamen vt cessare possit voluntas à consensu, & illum omittere*: quod est decretum esse dependens à voluntate.

Decretum conditionatum virtualiter.

Sic ergo componi possunt diffidentes Authorum sententiæ; qui enim volunt istud decretum esse absolutum & efficax, non excludunt conditionem virtuale, cum etiam velint illud pēdere à scientia conditionata; & qui volunt illud esse conditionatū, indifferens, & inefficax, non ponunt conditionem & indifferenciam nisi virtuale, eo quod Deus, quantum est ex se, paratus sit non agere, si voluntas velit omittere consensus; & tam paratus sit ad vnum extremū disunctionis quam ad aliud extremū. At in hoc differt decretum Dei concurrenti cum causis necessariis, à decreto concurrenti cum causis liberis, quod illud sit absolutum simpliciter, & sine conditione vlla virtuali; cum tamen istud æquiualeuter sit conditionatum. Neque in hoc vllus est circulus, vt constabit ex statim dicendis.

S. V.

Quid sit illud, quo causa secunda determinat primam ad præbendum cōcursum.

Hæc est altera, vt monebam, eaque grauissima difficultas, qua probatur implicare vt causa secunda determinet Deum ad concurrenti; si enim Deum obiectiue determinat, sanè debet per aliquid illi determinare; nihil autem videtur posse assignari per quod Deum determinet; non enim entitas ipsa voluntatis Dei determinat, cum illa sit indeterminata, & indifferens; neque ipsa voluntatis determinatio, quia illa cū sit actio voluntatis, vel certè illa includat, est etiam realiter ipse cōcursum Dei, atque ita Deus per suū cōcursum determinabitur, vt velit præbere cōcursum; quod implicat, quia cōcursum est aliquid posterius voluntate præbendi cōcursum. Multi etiam sunt in hac explicanda difficultate Theologi, quos citavi nuper: mihi satis erit obiter explicare, quæ dixi alias diffusius. Dico quartò, Deum non posse determinari à causa

Conclusio quadri-membri.

Quæst. IV. Sect. II. de Concursu diuino. 171

sa secunda, quin videat aliquid in ipsa, per quod exci-
tetur, & determinetur hic & nunc ad agendum;
illud autem esse non posse actionem, quam eliceret
voluntas, si se sola posset agere; neque determina-
tionem voluntatis causalem, aut formalem, præui-
sam conditionatè, si detur concursus; sed esse actio-
nem ipsam conditionatè futuram, si Deus decreue-
rit accommodare se voluntati, dando illi concur-
sum. Quatuor sunt partes conclusionis.

Deus videt
aliquid in
creatura per
quod deter-
minetur.

Primo, quod Deus videat aliquid in causa secun-
da, per quod determinetur & exci-
tetur ad exhiben-
dum concursum suum, miror posse à nonnullis ne-
gari, qui aiunt, præberi à Deo concursum duntaxat
indifferentem, & parari omnipotentiam ad ea quæ
voluntas voluerit, eo modo quo paratus est habitus
concurrere cum potentia; quod est Deum cæco
modo agere. Probat autem, hoc effectiue determina-
tur à voluntate, sed obiectiue, ut dixi: sed determi-
nari Deum obiectiue, est Deum videre rationem ali-
quam obiectiuam, per quam exci-
tetur; ergo Deus videt in creatura rationem aliquam obiectiuam, per
quam exci-
tatur. Deinde non potest Dei omni-
potentia hic & nunc applicari ad cooperandum, nisi
per Dei voluntatem applicetur: sed voluntas non
potest applicare omnipotentiam nisi aliquid videat
intellectus per quod exci-
tetur voluntas, quæ ut pa-
ter, nunquam fertur in incognitum: ergo intelle-
ctus Dei videt aliquid in creatura cum qua concu-
rit. Præterea Dei decretum dicitur esse posterius scien-
tiæ conditionatæ eorum, quæ voluntas factura est:
ergo voluntas non operatur sine directione illius
scientiæ, videturque aliquid, à quo exci-
tetur. Denique
cæcus ille modus operandi profus dedecet intuen-
tem omnia providentiam.

Deus videt
quid factura
sit voluntas
sine concu-
su.

Secundò, illud per quod creatura Deum determi-
nat, seu illud, quod Deus videt, & per quod exci-
tatur ad operandum hoc & non aliud, hic & nunc, non
ante, neque post, non est actio, quam causa secunda
eliceret si posset operari sine concursu Dei; Deus
enim (inquiunt quidam Doctores) videt volunta-
tem operabundam, id est operaturam hic & nunc, si
absque Deo posset operari; quod sanè placere nullo
modo potest. Primò, quia illud quod est omnino
impossibile, non potest terminare scientiam Dei
practicam, neque dirigere voluntatem; nunquid
enim chimæra potest terminare scientiam practi-
cam Dei, quæ semper terminatur ad aliquid opera-
bile: Sed id quod voluntas creata faceret hic &
nunc, si per se sola posset operari, est aliquid im-
possibile ac chimericum: ergo illud non potest di-
rigere voluntatem Dei, nec terminare scientiam
eius practicam. Deinde Deus non potest cognosce-
re voluntatem operaturam hic & nunc, si posset ope-
rari sine Deo, nisi cognoscat actionem in indiuiduo,
quam elicitura esset voluntas: sed non potest cog-
noscere operationem vllam in indiuiduo, quam eli-
citur esset voluntas, si operaretur sine concursu
Dei, quia nulla huiusmodi operatio est possibilis:
ergo Deus non potest cognoscere quod voluntas
esset operatura sine concursu Dei. Denique absur-
dum est dicere, voluntatem esse actu liberam depen-
dentem à conditione aliqua impossibili. Fateor
Deum multa cognoscere impossibilia: v. g. videt
quod si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non
distingueretur à Filio; sed nego tantum, quod huius-
modi conditio impossibilis dirigat vquam vo-
luntatem Dei ad operandum, & quod terminet
scientiam Dei practicam.

Tertia pars.

Tertiò, id quod Deum determinat, non est deter-
minatio ipsa creatæ voluntatis absolute futura, ut
patet; quia actio voluntatis ut fiat, exigit diuinum
R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A concursus: ergo non potest videri absolute futura
talis actio, nisi iam decretus sit diuinus concursus:
ergo actio illa iam absolute futura non determinat
Deum ad decernendum concursum. Sed neque actio
illa voluntatis determinat Deum conditionatè præ-
uisa sub tali conditione, si detur cōcursus. Ratio est,
quia id quod determinat Deum ad concursum, est
aliquid prius concursu: sed actio creaturæ præuisa
conditionatè, si detur concursus, non est prior con-
cursu: ergo actio creaturæ futura conditionatè si de-
tur cōcursus, non d. terminat Deum ad concursum.

Quartò itaque, id per quod causa prima determi-
natur ad dandum concursum, seu id quod Deus vi-
det, est determinatio ipsa voluntatis creatæ futura
conditionatè, si Deus decreuerit dare concursum ac-
commodando se voluntati, quia verè illud Deus vi-
det, & illud antecedit concursum; decretum enim
concursum antecedit concursum: ergo per illud po-
test exci-
tari, & determinari Deus ad dandum con-
cursum. Deinde potest Deus determinari per actio-
nem creatam futuram dependentem ab omnibus suis
causis: sed quando Deus dicit, *Voluntas agit si ego de-
crevero concurrere cum illa*; Deus videt actionem vo-
luntatis futuram dependentem ab omnibus suis cau-
sis futuris conditionatè: ergo per illam potest de-
terminari.

Quarta
pars.

Obiicitur primò, hinc sequi, quod diuinus con-
cursus est posterior, saltem ratione, quàm actio causa
secunda, siue quod hæc actio prius ratione prodiit à
causa secunda quàm à causa prima: consequens illud
absurdum est, quia in illo priori concursu creaturæ
independens esset à Deo, & consequenter non esset
ens per participationem à Deo: ergo id quod Deum
determinat, non est actio creaturæ. Probat maior.
Quia id quod determinat Deum ad concursum, est
prius concursu: actio creaturæ determinat Deum
ad concursum: ergo est prior concursu.

Prima ob-
iectio.

Resp. non esse absurdum dicere, quod actio causa
secunda in aliquo sensu dici potest prior ratione,
quàm concursus cause primæ; prius enim ratione
significare potest id quod est ratio ut aliquid sit, &
non contra: hæc enim propositio vera est, *Idcirco Deus
agit, quia creatura illum determinat*: hæc autem falsa,
Idcirco agit creatura, quia Deus se determinat. Si autem
prius ratione significet id quod potest concipi age-
re independentem, certè concursus Dei non est po-
sterior concursu cause secundæ, quia implicat con-
cipi causam secundam agere independentem à causa
prima. Neque potest vllum signum rationis fingi, in
quo agant causa secunda, & non agat prima; sed tan-
tum in eodem signo concipitur agere causa secun-
da, & determinare obiectiue Deum ad cooperatio-
nem. Fateor ergo, quod actio creaturæ ut conditio-
natè futura, præcedit actualem exhibitionem con-
cursus; sed nego quod actio creaturæ absolute po-
sit, illam præcedat; hæc enim Deum non determi-
nat, ut patet.

Obiicitur secundò, Deus hanc propositionem cog-
noscit per scientiam necessariam, *Si ego dederò, vel si
voluerò dare voluntati meum concursum, voluntas se
determinabit ad agendum*; est enim hoc necessarium
& infallibile: ergo Deus ut determinetur, non vi-
det actionem voluntatis futuram sub ea conditio-
ne; semper enim videt actionem eo modo futuram.

Secunda
obiectio.

Resp. illam quidem propositionem cognosci per
scientiam necessariam, *Si ego dederò concursum, vo-
luntas agit*; & per hoc Deus non determinatur.
Sed istam, *Si ego decrevero dare concursum accom-
modando me voluntati*; Deus cognoscit per scien-
tiam conditionatam, quia decretum hoc Dei, ut pa-
ter, non est absolutum, sed dependens à voluntate.
Si Deus diceret, *Si ego absolute decrevero concurrere,*

P 2 voluntas

Voluntas ager, esset propositio necessaria; sed ista contingens est, *Si e. o. decrevero concurrere sequendo existentiam voluntatis, voluntas liberè operabitur*; & hoc est quod videt Deus, & per quod determinatur.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio, Deus non potest videre determinationem voluntatis creatæ, quin videat illam existentem dependentem ab omnibus suis causis, sed una ex illis causis est decretum Dei de dando concursu: ergo Deus non potest videre determinationem creatæ voluntatis, quin videat suum decretum: ergo non determinatur ad decretum per illam determinationem: ergo Deus determinatur ad decretum per ipsum decretum.

Resp. Deum non posse determinari ad decretum per ipsum decretum, sed posse determinari ad decretum per aliquid quod in obliquo connotet ipsum decretum conditionatè futurum. Vnde ad argumentum concedo, quod Deus non potest videre determinationem creatæ voluntatis, quin videat decretum suum conditionatè præsum ab ea connotari; nego autem ultimam consequentiam: ergo non determinatur ad decretum per illam determinationem quæ in obliquo connotat decretum futurum conditionatè; sic enim ipsum decretum non determinat decretum, sed aliquid connotans in obliquo decretum, in quo nihil est incommodi.

QVÆSTIO V.

De causa finali.

Aristoteles 2. *Physic. cap. 8.*

Causam finalem Ethica considerat agens de fine ultimo ad quem homo debet dirigere suos actus, & ex illo totam vitam ordinare. De hac autem causa quinque sunt physice considerationis. Primum existentia & quidditas causæ finalis cum variis eius diuisionibus: secundò principium causandi finis: tertio causalitas: quarto effectus: quinto quænam agentia agant propter finem.

SECTIO I.

Quidditas diuiso, & existentia causæ finalis.

Quidditas definitione continetur; diuiso multiplex est. Circa existentiam finis controuersum dicitur hoc loco est, utrum finis verè participet conceptum formalem causæ, & sit vera causa.

Definitio.

Dico primò, rectè finem definiti, *Id cuius gratiâ, seu id propter cuius amorem fit aliquid*. Materia videlicet causat recipiendo, forma actuando, efficiens per positum influxum, finis per bonitatem & conformitatem.

Due conditiones.

Colligitur autem ex data definitione, quod ad finem due requiruntur necessariò conditiones. Prima ut per se, seu propter propriam bonitatem sit amabilis: secunda ut eius gratiâ fiat aliquid; medium videlicet propter aliud amatur, & efficitur. Finis est id propter quod amatur, & sit aliud; quidquid enim amat voluntas, vel illud propter se amat, vel propter aliud, id est vel in eo sistit, vel illud ordinat ad aliud. Id in quo sistit, dicitur finis; quod ordinatur ad aliud, dicitur medium.

Finis ultimus & non ultimus.

Dico secundò, duas esse præcipuas diuisiones finis; primò enim diuiditur in finem *ultimum*, & non *ultimum*. Finis ultimus est is, qui tantum propter bonitatem suam appetitur, & non propter aliud, seu ad quem alia omnia referuntur, ipse verò ad nihil aliud refertur in tali serie; ut sanitas, Dei visio, &c. Finis non ultimus est, qui propter bonitatem quidem suam appetitur, sed ita tamen ut ap-

petatur etiam propter aliud: ingrederis v.g. carcerem, ut des elemosynam, & elemosynam illam ad remissionem peccatorum ordinas; elemosyna illa finis est, quia per se amatur, & medium, quia propter aliud amatur. Rursum autem finis ultimus alter est simpliciter ultimus, ad quem omnia creata referuntur, vel explicitè, vel implicitè; ipse verò ad nihil aliud refertur: huiusmodi est Deus, & o: alter est ultimus secundum quid, qui propter se sic expetitur, ut propter aliud non expetatur intra certam seriem actionum; huiusmodi finis potest esse sanitas, quæ licet referibilis sit ad aliud, tamen intra seriem quandam actionum non ordinatur ad aliud. De fine simpliciter ultimo, ad quem ut scopum collineare debent omnes actus nostri, dicitur in principio Ethicæ.

Secundò celebris est diuisio finis in finem *cuius gratiâ*, & finem *cui*: finis cuius, est ipsa res assequenda, ad quam media omnia diriguntur, ut sanitas est finis cuius gratiâ pharmacum hauritur. Finis cui est subiectum cui talis res desideratur; ille qui haurit pharmacum finis est cui sanitas amatur. Rursum finis cuius diuiditur in finem *qui*, & finem *quo*. Finis qui, est res ipsa quæ desideratur; finis quo, est assequutio, seu possessio rei; v.g. Beatitude est finis cuius gratiâ homo existit, sed in ea finis qui, est Deus; finis quo, est visio Dei. Circa diuisionem hanc notissimam in finem cuius, & finem cui; in finem qui, & finem quo, tria necessariò debent obseruari.

Primum est, diuisionem hanc non esse diuisionem finis in duos fines adequatos, sed in duas rationes eiusdem finis, qui simpliciter dicitur cuius gratiâ; quia videlicet nunquam vnus ex illis finibus suam exercet causalitatem sine altero, id est nisi relatus & coniunctus cum altero. V.g. cum sit aliquid propter sanitatē, non sit illud propter sanitatem in abstracto, sed propter eam ut coniungendam cum subiecto sanando. Illud ergo quod adequatè mouet agrotum, est sanitas futura in se ipso, id est, esse sanum. Finis ergo cui, & finis cuius duæ sunt rationes inadæquate vnum adequantes finem totalem; finem cuius, ut formam acquirendam; finem cui, ut subiectum informandum. Idemque dicendum rursum est de fine qui, & fine quo, ex quibus tanquam ex partibus integratur vnus finis cuius.

Secundum est, quod vterque ille finis verè participat rationem finis, quia vterque propter se amatur, non propter aliud; finis enim cuius gratiâ, tametsi ametur alteri tanquam bonum ipsi conueniens, verè tamen habet rationem finis, quia propter bonitatem suam appetitur, & ad ipsum alia ordinantur omnia, ut constat in sanitate quæ amatur ut conueniens agrotis, & propter illam fiant omnia pharmaca. Neque obstat, quod finis cuius ordinatur ad finem cui; vnde videtur amari propter aliud, & ad aliud ordinari; dupliciter enim potest aliquid ad aliud ordinari. Primum ut medium ad finem assequendum, & quidquid eo modo ad aliud ordinatur, finis rationem non habet. Secundò ordinatur ad subiectum tanquam vltima ratio assequenda, & hoc non tollit rationem finis. Itaque finis cuius, non appetitur propter aliud primo, sed secundo modo; quia non appetitur tanquam aliquid vtile ad bonum aliquod vltius assequendum, sed tanquam bonum assequendum: sanitas enim v.g. licet non appetatur propter se ipsam extra subiectum, sed propter se ipsam in subiecto, tamen particula illa, *propter*, non denotat vltiorem aliam formam assequendam, sed solum denotat subiectum; ideoque dici non potest medium, sed verus finis. Nam v.g. per actum speciei Deum amamus ut nobis bonum & vltimum finem nostrum, & illum ad nos ordinamus.

Finis cuius, & finis cui.

Non sunt duo fines adequati.

Habent vtram rationem finis.